

Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi Thomae tomi quinque

Accvratam Qvæstionvm D. Thomæ, Ab LXXXIV. Vsqve ad finem: &
Disputationum de virtute Pœnitentiæ, De Clauibus, De Sacramentis
Pœnitentiæ, & Extremæ Vnctionis, De Purgatorio, Suffragiis & Indulgentiis,
expositionem complectens : Accesserunt Indices quinque: ... Postremus

Suárez, Francisco

[Köln], 1616

Disputatio LIV. De causa, finali propter quam concedi possunt ac debent
indulgentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93815)

hunc effectum : remissio autem per indulgentiam est ex opere operato, non ergo habebit locum in nō baptizatis. Vnde etiam videtur colligi, quod sicut potestas offerendi sacrificium pro viuis & defunctis coarctata est ad baptizatos, etiam si id, quod offertur, sit per modum suffragij, ita etiam potestas clauium ad concedendas indulgentias pro viuis & defunctis limitata sit ad baptizatos, etiam si habere possit actum per modum suffragij. Nam per se verisimile est Papam non posse alicui defuncto concedere indulgentiam per modum suffragij, cui viuenti non potuisset concedere indulgentiam per modum absolutionis : hanc autem non potest concedere Cathecumeno viuenti, ergo neque illam defuncto. Denique vsus magnum indicium est potestatis, cū ergo hoc genus indulgentiarum nunquam fuerit in vsu Ecclesie, nō habemus indicium, nec rationem aliquam sufficientem, cur asseramus hanc indulgentiam esse possibile, ideoq; verisimilius est hūc fauorē ex Christi institutione esse propriū Christianorū.

An in anima Purgatorij aliqua dispositio præter characterem baptismalem & gratiam requiratur.

Tertium punctum est, vtrum præter characterem, & gratiam alia dispositio requiratur in anima Purgatorij ad hunc effectum. Sed quæ hic tractari poterant, in superiorib; fere expedita sunt. Nam in primis tractari poterat sententia Caietani asserentis requiri speciale meritū de congruo, quod in hac vita præcesserit: quod videlicet quis mereatur, vt indulgentiæ post mortē illi applicatæ, à Deo acceptentur. Sed circa hanc sententiam nihil noui dicendum occurrit, non enim maiori fundamento meritū hoc requiritur in defunctis, quam in viuis postulent speciales sollicitudines satisfaciendi: vnde, quibus argumentis ostendimus sine causa postulari conditionem illam in viuētib; eisdem concluditur hanc non esse necessariam in defunctis. Item, rationes, quibus supra probauimus huiusmodi speciale meritum non esse necessariam ad effectū infallibilē aliorum suffragiorum, idem probant de hoc suffragio indulgentiarum: quia applicatur per potestatem à Christo cōcessam, & sub eius verbo ac promissione: ergo tantum requirit, vt nō inueniat obicē. Deniq; quādo Sancti loquuntur de huiusmodi merito, nihil requirunt, nisi, quod ad obtinendam remissionem venialis culpæ sufficiat, vt constat ex Augustino in Enchiridio cap. 110. Estque ad hoc propositum locus optimus apud Gregorium lib. 4. Dialog. cap. 39. vbi sic inquit. *Hoc autem sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obuiueat, promereatur.* Vbi etiā per purgatorium ignē, ait, non tolli venialia peccata, nisi quispiam in hac vita hoc promeruerit: certum est autem non esse ad hoc necessarium speciale meritum, sed illud sufficere, quod ad merendum in gratia satis est: de hoc ergo tantum loquitur Gregor. & de eodem loquuntur ceteri Patres in similibus locis. Vnde sunt etiam optima illa verba Gregorij ad confirmandā sententiam, quam in superioribus cum D. Thoma docuimus, scilicet, peccatum veniale nunquam dimitti, quando cum mortali coniunctum est.

Altera etiam sententia potest hoc loco tractari, quæ requirit in anima defuncti, pro qua indulgentiam lucratur, notitiam aliquam, & acceptationem beneficij sibi impensī. Sed hanc sententiā apud nullum auctorem inuenio præter Hostiensem in cap. Ex eo, de Pœnit. & remiss. n. 5. vbi varias requirit conditiones ad lucrandam indulgentiam, quarum aliqua cognitionem, & iustam illius existimationē supponit. Sed ille non loquitur de indulgentiis pro defunctis, quas alibi negat concedi posse, neque illa

Fr. Suarez, tom. 4.

conditiones etiam in viuētib; necessariæ sunt, sed solum quæ in superioribus sunt assignatæ. Illa ergo specialis notitia nō est necessaria in anima liberanda à Purgatorio per indulgentiam: quia, per se loquendo, nihil confert ad effectum eius. Vnde incertum est, an Deus illam conferat per specialem reuelationem. Neque etiam ad fructum indulgentiæ obtinēdum necessarium est, specialiter credere, aut sperare, hanc indulgentiam mihi applicatam, futuram esse fructuosam, vt ea ratione eius notitia necessaria sit: nam illa fides neque est dispositio ad gratiam, neque ad remissionem pœnæ temporalis, vt per se constat. Vnde etiam inter viuētes is, qui lucratur indulgentiā, potest in particulari iudicare, & fortasse etiam speculatiuē credere hanc cōcessionem indulgentiæ non esse validam, & nihilominus necessariam diligentiam adhibere, vt si fortasse valida est, obtineat eius effectum, quem sine dubio consequetur, si concessio re vera fuit valida: quia illa dubitatio vel credulitas non esset peccaminosa, nec ponit obicē effectui indulgentiæ. Sufficit ergo generalis fides de potestate concedendi indulgentias, quatenus necessaria est vel ad statum gratiæ & iustitiæ, ad quem aliquando sufficit implicata fides de tali articulo, vel ad operandum pro indulgentia lucranda: quia hoc fieri nō potest sine cognitione illius. Animæ autem Purgatorij non hoc modo operantur, sed recipiunt fructum aliorum operā comparatum, Video neque ex hoc capite est illis necessaria illa cognitio. Nec denique talis cognitio est illis necessaria propter acceptationē, tūm quia hæc acceptatio potius necessaria est ex parte Dei, quā ex parte ipsarum, tūm etiam quia sufficit eis illa voluntas generalis, quā desiderat satisfacere Deo, quā citissime valeant, & omnibus modis quibus id fieri possit, quamquam nec voluntas hæc actualis esset per se necessaria, sed sufficeret virtualis seu habitualis, in ipso statu gratiæ implicite contenta.

DISPUTATIO LIV.

De causa finali propter quam concedi possunt, ac debent indulgentiæ.

POST materialem causam indulgentiarum, dicendum videbatur de formali, sed quia illa nihil aliud esse potest, nisi actus quidam causæ efficientis indulgentiam: ideo commodius infra post efficientem causam de illa forma disputabimus. Hic ergo incipimus agere de causis extrinsecis indulgentiarum, quarum prima est finis, qui in hac disputatione explicandus est. Distinguere autē oportet duplicē finem intrinsecum, vel extrinsecū. Intrinsecus finis indulgentiæ dici potest ipsemet effectus proximus eius, sicut in omni actione immediatus terminus eius est finis intrinsecus illius, sic igitur remissio pœnæ est intrinsecus finis indulgentiæ: vnde verisimilē dicitur indulgentiā concedi propter liberandum hominem à tali reatu pœnæ vel à Purgatorio, &c. Quod si quis dicat, remissionem pœnæ esse ipsammet indulgentiam, ideoque non posse esse finem eius, negandum id est, nisi largē nomē causæ effectui tribuatur, propriè enim remissio pœnæ non est indulgentia, sed effectus eius, indulgentia verò est, vel absolutio per quam fit talis remissio, vel tale suffragiū quo comparatur. De hoc ergo sine nihil habemus, quod addamus his, quæ de effectu indulgentiæ diximus. Inquirimus igitur in præsentī, an præter hunc finem necessarius sit alius extrinsecus, qui moueat concedentem ad indulgentiam præstādam, & qualis ille futurus sit, quamque necessarius sit, scilicet, vt concessio honesta sit, an verò etiam, vt valida sit, simulq; attingēda erunt aliqua de causis indulgentiarum, quæ sunt in vsu, an sufficientes sint.

SECTIO I.

Utrum ad concedendam indulgentiam necessaria sit aliqua causa finalis, quae moueat concedentem.

¹
Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi esse potest: quia indulgentia secum habet intrinsecum motiū sufficiens, quale est liberare proximum à tali miseria: ergo illud factis est, ut talis concessio honestè fiat, & à fortiori ut fiat valide: quia actus iurisdictionis inualidus nunquam honestè fit, per se loquendo, & seclusa ignorantia. Prima consequentia patet: quia ut actus sit honestus ex parte finis, satis illi est habere intrinsecum motiū honestum: supponimus enim ex parte aliarum circumstantiarum non habere inordinationem aliquam: nam hoc etiam accidentarium, & extrinsecum esset. Antecedens patet: tum quia in ipso, cui cōceditur indulgentia pro se, vel pro alio, ut honestè operetur ad illam lucrandam, sufficit quod id faciat, ut se, vel proximum liberet à tali debito, etiam si nullum aliud extrinsecum motiū habeat; ergo in concedente erit illud etiam sufficiens motiū. Tum etiam: quia in elemosyna corporali sufficiens motiū ad honestatem eius est liberare proximum à tali miseria, & in elemosyna spiritali, quæ sit per alia suffragia, simile aut proportionale motiū est sufficientissimum, & in sacramento penitentiae optimum motiū absolutiois est liberare proximum à miseria peccati, illudque sufficit, supposita dispositione, & capacitate subiecti: ergo idem dicendum est in presenti, siue indulgentia intelligatur fieri per modum suffragij & elemosynæ, siue per modum absolutiois: nam etiā supponitur subiectum capax, & dispositum, neque propter intrinsecum finem redditur magis capax, magisue dispositum. Denique Christus Dominus absolute concessit facultatem Petro dicens, *Quodcumque solueris*: neque addidit restrictionem, quod solueris ex causa seu fine extrinseco honesto: ergo non est à nobis addenda illa restrictio, quandoquidem neque ex natura rei necessaria est ad honestatē actus, ut ostensum est. In contrarium autē est; quia, si huiusmodi finis non esset necessarius, ut concessio indulgentiæ sit rationabilis, & prudens, posset Pontifex sua voluntate spoliare Purgatorium, vel omnibus ritē confitentibus totum reatū pœnæ remittere, eo tantum fine, ut eos illo malo liberaret: consequens autem est planè absurdum.

²
Causam piam esse necessariā ad indulgentiam licitè concedendam.

Dicendum ergo est, necessariam esse causam aliquam honestam, ac piam, ob quam expediat indulgentiam, eiusque effectum concedere, quæ distincta sit ab ipso effectu, seu fine intrinseco indulgentiæ. Hæc est communis sententia omnium scribentium in hac materia. Et à posteriori optimè conuincitur argumento facto. Ratio verò à priori est, quia hæc potestas, data est Ecclesiæ in ædificationem, & non in destructionem: concessio autem indulgentiæ solum propter seipsam, ut sic dicam, & suum effectum, sine alia causa, esset in destructionem & perniciem fidelium, sic enim neque in hac vita, neque in Purgatorio pœnas timerent, cum scirent iustè & sanctè posse illis liberaliter condonari: ergo etiam si Christus id expressè non declarauerit, potestas illa ex intrinseca ratione sua secum affert illam conditionem. Præterea, Deus ipse licet sit infinitè misericors, & liberalis, non statim remittit omnem pœnam temporalem, ut homines liberet à tali miseria, sed in hoc seruandum putat iustitiæ ordinem: ergo multò minus potest Pontifex licitè id facere. Patet consequentia: quia in hoc se gerit ut minister Dei, qui tenetur voluntati eius sese accommodare. Dices, Est de facto Deus hoc non faciat regulariter: certum est tamen posse id facere, sanctèq; facturum esse, si id velit, absque alia causa extrinseca: ergo inde non rectè probatur, hanc conditionem esse ne-

Obiect.

Acessariam ad honestatē huius actus. Respondeo, in Deo duplicem rationem esse considerandam, vniū supremi gubernatoris, legislatoris, aut iudicis, aliā supremi domini: si ergo priorem rationem præcisè spectemus, ex vi illius nō posset illa remissio omnino liberalis, & sine vlla causa prudenter fieri: quia esset contra iustitiam legalem, quam gubernator maximè seruare debet, quia respicit commune bonum. Quatenus verò Deus cum illa ratione habeat coniunctum supremum dominium, potest optinè omnia debita condonare prout voluerit: nam sua voluntate conuerter omnia in malus bonum. Vicarius autem Christi constitutus est supremus dispensator ministerialis, non verò factus est dominus, & ideo integra manet lex illa iustitiæ legalis, quam violaret, si temerè & sine causa pœnas peccatorum condonaret. Imò ratio etiam iustitiæ commutatiue in eo specialiter locum habet, quæ illum obligat, ut officio rectè & secundum æquitatem utatur.

B Quod tandem in hunc modum explicari potest nam vel indulgentia confidetur ut absolutio, vel ut dispensatio thesauri per modum suffragij. Priori modo manifestum est requirere causam, quia est actus iudicis ut sic: iudex autem non potest prudenter absoluerere reum solum ut ipsum à pœna liberet absque alia ratione, quod maximè locum habet in inferiori iudice, qui iudicare tenetur secundum leges superioris. Imò nec ipse superior (secluso Deo propter supremum dominium) potest sua voluntate absoluerere reum, nulla habita ratione communis boni, hac enim ratione nō potest Pontifex etiam in propriis legibus licitè dispensare sine causa. Et confirmatur: nam hac ratione, quantum sacerdoti absolute data sit potestas remittendi peccata, non est tamen ei liberum absoluerere à tota pœna hominem et contritum, si non est sufficienter dispositus ad totū illud effectum. Dices, hoc argumentum vel nihil probare, vel posse in contrarium retorqueri: nam confessor propter nullam causam extrinsecam potest absoluerere penitentem à tota pœna, si eius contritio nō est sufficiens dispositio ad tantū effectum: ergo etiam per indulgentias non poterit dari absolutio à tota pœna, propter extrinsecam causam, nisi in recipiēte sit aliqua interna dispositio proportionata ad illū effectum. Vel si assignetur diuersa ratio: quia absolutio sacramentalis est purè iustitiæ iuxta legem præscriptā in institutione sacramenti, absolutio autem in foro indulgentiæ est potius benignitatis: hinc non solum eueritur argumentum, sed etiam videtur concludi non esse necessariam aliam causam præter ipsammet benignitatem & liberalitatem. Respondeo diuersam quidem intercedere rationem exemplumque non esse sumendum, ut sicut in iudicio penitentiae causa proportionata talis remissionis est talis dispositio penitentis, ita in presenti foro causa proportionata est aliquod aliud bonum pertinens ad pietatem & honorem Dei: nam, licet in hoc foro nō attendatur ratio iustitiæ particularis, quæ consideratur per proportionem ad particularem dispositionem penitentis, non excluditur tamen ratio iustitiæ communis seu legalis, quæ postulat, ut huiusmodi benigna remissio non fiat sine iudicio & consideratione communis boni, quoniam aliter facta non esset liberalitas, sed prodigalitas, neque esset benignitas, sed crudelitas: quia tolleretur vitiorum correptio. At verò si consideretur indulgentia, ut dispensatio thesauri ad subueniendum indigentibus, etiam sub ea ratione requiritur modum & ordinem, ut rectè fiat: quia modus & ordo maximè consistit in legitima causa: nam hac seclusa, nullum principium superest, ex quo talis moderatio sumi possit, sed sine vllotermine posset fieri talis remissio, quod per se constat esse valde absurdum ut declaratum est.

Ex his

4. Ex his facilis est responsio ad rationem dubitandi in principio positam. Nam, licet subleuare miseriam indigentis per se honestum sit, si recta ratione mensuretur, tamen suam etiam moderationem seu proprium medium requirit, peccarique in eo potest per excessum, sicut & per defectum. Præsertim, si quis non sit dominus, sed dispensator bonorum, quæ distribuit: tunc enim ut subuentio sit honesta, non satis est ut indigenti fiat, sed necesse est ut fiat iuxta rationabilem voluntatem Domini, qui dispensationem commisit. Ac præterea subsidium collatum alteri, ut liberaliter & sine villo onere ab aliquo malo liberetur, non semper est per se honestum, quando illud malum maiorem habet rationem boni, aut respectu eius quia illud patitur, aut respectu boni communis. Hæc autem in presenti concurrunt: nam Pontifex concedens suffragium in indulgentiæ, non est Dominus, sed dispensator: voluntas autem Christi est, ut rationabiliter dispenseretur. Item malam poenæ temporalis: licet respectu peccatoris in eodem modo sit, tamen respectu boni communis est magnum & necessarium bonum, cui periculum crearetur, si malum illud gratis & sine causa tolleretur per alienum subsidium: non est ergo illud sufficiens motiuum, nisi coniungatur alia causa, quæ compenfit illud commune bonum.

5. Quapropter non est simile de ipso, qui indulgentiam lucratur: tum quia ad ipsum non spectat munus dispensandi thesaurum, aut habere in hoc negotio curam iustitiæ legalis, sed patienti priuatam satisfactionem, seu soluendi proprium debitum prout commode potuerit. Tum maximè, quia ipse iam supponit satisfactionem communem, legitime sibi applicatam, & ideo sufficienti intentione operatur, si propter suum spirituale commodum operetur. De elemosyna autem corporali iam dictum est. Quod si argumentum fiat de suffragio spiritali facto ex propria satisfactione, & propria voluntate, etiam de illa non est similis ratio: tum quia fit de proprijs bonis, quorum homo est suo modo Dominus: tum quia non est actus iustitiæ legalis, sed priuatæ charitatis seu misericordiæ, tum quia ex illo nullum sequitur commune nocumentum, etiam si solum fiat propter commodum illius animæ cui offertur. Et quoad hoc etiam non est similis ratio de absolutioe sacramentali: nam per illam non fit propriè dispensatio aliqua ad arbitrium concedentis, sed fertur iudicialis sententia iuxta leges à Christo statutas: & ideo ut honestè exercentur, non requirit aliquam extrinsecam causam præter intrinsecam rationem iustitiæ, quam includit, quæ reducat in commodum penitentis, & in honorem Dei, & propter vtrumque motiuum potest honestè fieri. Concessio autem indulgentiæ includit dispensationem quandam arbitrariam, id est arbitrio Pontificis relictam, ideoque, ut honestè fiat, requiritur ut tale arbitrium ex aliqua legitima causa fiat. Vnde qui de confessore putant habere potestatem imponendi maiorè, vel minorè satisfactionem pro tota poenâ debita: consequenter dicere debent, per se loquendo, debere imponere adæquatam satisfactionem: quæ posse illam in minorem commutare, nisi ex aliqua legitima causa ad illud forum pertinet.

6. Atque hinc inferitur causam hanc debere esse proportionatam indulgentiæ, quæ conceditur, seu quantitati eius, ut concessio prudens sit & rectè facta: nam quo maior sit remissio, siue intensiue, id est, quoad grauitatem poenæ, siue extensiue, id est, quoad plures personas, vel actus, eo maior requiritur causa cum proportionem, quod facile patet rationibus factis, & ex ipsa generali ratione prudentis operationis, ac dispensationis constat, causam seu finem debere esse proportionatum actioni. Sed quæret tandem aliquis: an talis causa semper sit sufficiens, ut concessio indulgentiæ rectè fiat. Respondetur, aliud esse de actione hac secundè se, aliud ut egreditur à concedente. Priori ra-

tionem sufficit prædicta causa ad honestatè actionis, quantum est ex se, seu ex suo genere: & hoc modo tunc loquimur: quia hæc consideratio est per se, reliqua vero sunt per accidens, quæ non cadunt sub scientiâ. Vnde posteriori modo de illa loquendo necessariū est, ut ex parte operantis non adiungatur aliqua alia circumstantia, vel praua intentio. Fieri enim potest ut ad concedendam indulgentiam subfit causa sufficiens, & tamen quod dispensator illa concedat propter auaritiâ, ambitionem, vel quid simile, quæ quidem intentio reddet eius actionem turpem quauis concessio ipsa secundum se spectata sit legitima & rationabilis.

SECTIO II.

Virum legitima causa ita sit necessaria ad indulgentiam, ut sine illa concessa sit nulla.

Ratio dubitandi est: quia multa illicitè sunt, quæ tamen facta tenent: ergo, quantum talis indulgentia illicitè concedatur, nihilominus valida esse poterit: nam in concedente est potestas, & voluntas, quantum est ex se efficax, & nullum est principium sufficiens, quod illam irritam faciat, etiam si reddat illicitam. Quod varijs exemplis confirmatur. Primum, excommunicatio iniusta est valida, si procedat à potestatem habente, propter quod timenda dicitur. Et maiori ratione absolutio à simili excommunicatione à pastore concessa, etiam si fortasse sit iniusta, valida est. Deinde, dispensatio in ieiunio, vel alia simili lege, non potest rectè sine causa fieri, & tamen si fiat valida est, dummodo fiat ex plena voluntate habentis potestatem. Et ex hoc exemplo sumitur noua ratio, nam quando defectus est tantum contra iustitiam legalem, & non includit iniuriam contra commutatiuam, non irritat actionem, ut ex dictis exemplis constat: sed indulgentiæ concessio, sine iusta causa, solum est contra iustitiam legalem, & rectam gubernationem: ergo.

Responderi potest, dispensationem in illis legibus non ex eo capite esse validam, sed quia est dispensatio tantum in iure humano, indulgentiam autem includere dispensationem in iure diuino. Sed hæc autem est petitio principij, aut oportet ostendere quod fit hoc diuini ius, cui per indulgentiam derogatur. Nam, si dicatur esse prohibitio diuina de distribuendo, vel applicando thesauro sine huiusmodi causa, petitur principium: nam hoc est quod inquirimus, & oportet ostendere ubi fit hoc diuini ius: præter hoc autem nullum aliud excogitari potest, cui indulgentia repugnet. Et præterea adhuc illo admissio, non videtur sufficiens ut talis actio irrita sit: nam collatio beneficij facta minus digno, vel etiam indigno (ut quidam volunt) valida est, quantum sit contra diuinum ius prohibens iniustam distributionem: ergo similiter erit in presenti valida dispensatio, tamen si iniusta: nam, si violatio iuris diuini contra iustitiam distributionem non irritat actionem, cur violatio diuini iuris, quæ per indiscretam indulgentiam fit, illam reddet intulidam, cum solum sit contra conuenientem liberalitatem, & ad summum contra iustitiam legalem? Tandem confirmatur ab inconuenienti: quia, si valor indulgentiæ penderet ex causa, vix possent pastores Ecclesiæ prudenter illam concedere, cum obscurissimum, & incertissimum sit de tali causa iudicium: & similiter fideles nunquam possent satis firma fiducia, & pacata conscientia indulgentias lucrari, aut de illis fidere: ergo ad vitanda hæc inconuenientia, verisimile est Christum Dominum dedisse Vicario suo hanc potestatem, ut ea vterendo semper validum actum faceret, quantum ea uti non debeat nisi ex legitima causa: hæc enim non repugnat, & alias videtur vtrumque conueniens ad maius commune bonum.

Nonnulli antiqui dixerunt, piam causam non esse de substantia indulgentiæ, seu necessariam ad

Nunquam Valorem

1. Ratio i. dub.

Exempli idem confirmatur.

Confirmatio.

Indulgentiam debere concedi proportionatam ad causam.

An data proportio nata causa concessio indulgentiæ rectè fiat.

3. valorem eius, etiamsi non negarent esse necessariam, A vtantur, non tamen affirmat banc conditionem eo sensu, & rigore esse adiectam, vt si non impleatur, irritet factum.

Primafant. Palud. Maior.

Vera sent.

1. Cor. 4. I. Pet. 4.

Clem. VI.

Leo 10. Conc. Con.

vt recte concedatur. Ita refert Paludanus in quarto dist. duodecima, nullum tamen nominat auctorem, neque ego vllum reperi: nam, licet aliqui Maiori hoc attribuunt, falso tamen: nam ipse etiam dist. 12. quaestione secunda, illam sententiam refert, & falsam esse affirmat. Omnes ergo Doctores, tam Theologi, quam Canonistae (quos ex parte referemus sectione sequente) consentiunt, piam causam esse necessariam ad valorem indulgentiae. Fundamentum praecipuum huius sententiae est, quia Summus Pontifex non est Dominus, sed dispensator tantum Ecclesiastici thesauri; iuxta illud primum ad Corinthios quarto, *Sic nos existimet, homos, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, & prima Petri quarto, Sicut boni dispensatores multiformi gratia Dei.* Ergo non potest suo arbitrari facere dispensationem validam, sed solum iuxta Domini voluntatem & intentionem: nam facultas dispensatoris ex ratione sua non amplius extenditur. Vt, verbi gratia, si Pater familias suas pecunias committat famulo, vt eas inter hos vel illos pauperes distribuatur, ipse vero in alios vsus eas consumat, non solum male faciet, sed etiam nihil faciet, & tam ipse, quam illi; qui eas receperunt, ad restitutionem tenebuntur, per se loquendo. Idem est de curatore in testamento relicto: quia nisi legata distribuatur iuxta testatoris voluntatem, non solum male faciet, sed etiam, nihil faciet. Est etiam simile, si quis alicui committat, vt nomine suo remittat debitum sub hac, vel illa conditione, ipse autem simpliciter remittat, nulla habita ratione talis conditionis, nihil faciet: quia non vt Dominus, sed vt minister remittit, & non impleta conditione, voluntas Domini nulla est: quia conditionalis nihil ponit in esse: sine voluntate autem Domini nihil valide fieri potest de rebus eius. Idem ergo in praesenti concluditur, applicando omnia dicta cum proportione. Et confirmatur: nam ipsimet Pontifices fatentur se non habere potestatem hanc, nisi sub hac conditione concedendi indulgentiam ex rationabili causa. Ita expressè declarauit Clemens sextus in Clement. vniuersum, de Penitentia, & remissione, & Leo decimus in Epistola sepe citata ad Caietanum. Inducitur etiam in Concilio Constantiensi sessione vltima, dum dicitur, suspectos de haeresi interrogandos esse, *an credant habere Pontificem potestatem ad concedendam indulgentiam ex causa rationabili.*

4. Hoc vero fundamentum nonnulla indiget maiori D expositione: nam, licet dispensator operari debeat iuxta voluntatem, & intentionem Domini, haec tamen intentio non semper est æque efficax, ita vt conformitas cum illa sit necessaria ad valorem operis, etiamsi ad aliquam honestatem necessaria sit. Quando enim Dominus praecipit dispensatori, vt thesaurum suum inter pauperes distribuatur, sine dubio intendit, vt prudenter id faciat, magis indigentibus amplius tribuendo: nihilominus tamen etiamsi in hoc erret, plus tribuendo amicis, vel cognatis suis etiamsi minus indigeant, actio valida est. Similiter, si Dominus praecipiat œconomus, vt triticum, vel aliquid simile emat, intendit absque dubio vt opportuno tempore, & moderatissimo precio, quoad possit, illud emat: si autem œconomus parua adhibita diligentia, riguroso precio, non tamen iniusto, illud emat, actio valida est: quia licet non se gerat vt fidelis dispensator & prudens, non tamen simpliciter vt iniustus. Quanquam ergo in praesenti constet dispensationem indulgentiae sine causa factam non esse iuxta Christi intentionem, adhuc tamen probatum non est, talem esse intentionem illam vt irritet factum: quia conformitas cum illa, solum videtur pertinere ad quandam fidelitatem, & prudentem dispensationem. Nec testimonia Pontificum hoc satis conuincunt: affirmant enim, datam esse illis hanc potestatem, vt ex rationabilibus causis illa

vtantur, non tamen affirmat banc conditionem eo sensu, & rigore esse adiectam, vt si non impleatur, irritet factum.

Addendum est ergo hanc conditionem esse de substantia huius actus & hoc modo requiri ex intentione Christi, quæ non ex speciali reuelatione, sed ex ipsa rei natura, tali potestate supposita, colligenda est. Nam illa conditio, quæ est omnino necessaria ad finem principalem, propter quem conceditur potestas, necessaria est ad substantiam & valorem actus potestatis: sed in presenti huiusmodi est illa conditio: ergo, Maior per se nota est in terminis. Minor autem probatur primo ex illo fine generali, quod potestas hac data est in ædificationem, non in destructionem. 1. ad Corinthios quarto. & 2. ad Corinth. 10. Sed ad hunc finem necessarium est vt indulgentiae non concedantur sine rationabili causa, quia aliàs omnino enueraretur Ecclesiastica disciplina, vt dicitur in cap. *Cum ex eo*, de Penitent. & remiss. Secundo, ex inconuenienti supra illato, quod Pontifice concedente sine causa speciali indulgentiam plenariam omnibus animabus Purgatorii, factum teneret, quod per se absurdissimum est: ergo signum est rationabilem causam esse de substantia actus. Tertio, quia constat hanc potestatem non esse datam, vt indulgentiae concedantur solum propter liberandas animas à reatu pene, alioqui hic finis esset sufficiens etiam ad honestatem actus: ergo praecise data est, vt propter alias rationabiles causas indulgentiae concedatur. Quarto, quoties potestas est ad dispensandum, seu immutandum aliquo modo ius ab ipsomet superiore statutum, est de substantia & valore actus, vt non fiat sine iusta, & rationabili causa, huiusmodi autem est hac potestas, ergo, Maior habetur ex communi consensu omnium Theologorum, qui hac ratione dicunt, dispensationem in re perueniente ad ius diuinum, sine causa factam à Pontifice, esse nullam, vt in voto, in matrimonio rato, &c. Et ratio à priori est, quia non potest irrationabilis voluntas inferioris irritare rationabilem voluntatem superioris, neque est verisimile superiorem talem dedisse potestatem. Item, quia, ferè nullius momenti esset lex superioris, sic inferior potest sine causa obligationem eius cum effectu tollere. Minor autem declaratur: quia ius diuinum est, vt qui peccauit, & nondum planè satisfecit, tali poena in Purgatorio afficiatur: hoc autè ius magna ex parte immutatur & in illo aliquo modo dispensatur, quoties quis absoluitur ab illa poena per indulgentiam: ergo.

Dices, diuinum ius non esse aliud determinatè, sed sub distinctione, vt pariat illam poenam si per aliam huius vitæ moraliter æquiualem non soluat, aut pro eo soloatur, alias non posset quis per propriam etiam satisfactionem huius vitæ liberari à reatu illius poenæ sine alia speciali causa, multò minus posset vnus redimere poenam alterius per sua priuata suffragia sine simili causa: quia etiam his modis mutaretur ius diuinum, si absolute positum esset. Si autem positum est cum illa distinctione, non mutatur, neque in eo dispensatur per indulgentias, sed quoad alteram partem impletur: nam per indulgentiam fit condigna solutio pro alio ex thesauro Ecclesiæ: ad veritatem autem distinctionis sufficit vt vna pars impleatur. Respondeo, ius diuinum absolute esse, vt peccata puniantur, & quoties de nouo fuerint commissa, de nouo etiam exigatur noua vindicta, & satisfactio, quæ per se exigatur ab ipsomet qui peccauit, propter vnionem autem charitatis acceptatur etiam exhibitæ & oblata ab alio; si vtroque autem modo necessarium est, stando in regione iuris, vt post culpam sequatur vindicta, & satisfactio, ideoque nullus iniustus potest illas satisfactiones, quibus fortasse illo tempore abudat, reseruare, vt per eas soluat culpas, vel à se, vel ab alio postea committas, seu committendas. Et ratio esse videtur, quia finis

finis vindictiue iustitiæ per se loquendo, id exigit A
vt efficax esse possit ad emendanda & coercenda de-
licta: nam, si per actiones prius factas posset aliquis
satisfacere pro subsequentiibusculpis, quasi impunè
peccaret, licentiamque peccandi acciperet. Quod
ergo per satisfactiones præteritas, & in thesauro Ec-
clesiæ reseruatas soluuntur pœnæ debite pro pecca-
tis postea commissis, dispensatio quædam est in præ-
dicto diuino iure.

7 Duobus autem modis, in genere loquendo, hoc
fieri videtur. Prior continet omnes modos, quibus
applicatur satisfactio Christi ad redimenda effica-
citer nostra peccata, & pœnas eorum ex immediata
institutione ipsius Christi vt per omnia sacramen-
ta, & sacrificium, & ad valorem huius institutionis
& remissionis nulla alia causa necessaria est præter
infinitem valorem ipsiusmet passionis Christi, cuius-
demq; voluntatem per potestatem Ecclesiæ operan-
tem, præterquam quod in omnib; illis medijs, qui-
bus ex diuino iure applicatur satisfactio Christi, faci-
le est inuenire plures causas, & rationes, ob quas
hoc genus remissionis, & indulgentiæ ab ipso Chri-
sto concessum est, moderado aliquo modo rigorem
alterius iuris, vt ex dictis de institutione, & effecti-
bus sacrificij Missæ sumi potest. Posterior modus
continet omnem applicationem satisfactionum
Christi & sanctorum ex thesauro Ecclesiæ ad remit-
tendas pœnas pro peccatis commissis iam debitas,
factam ex immediata institutione & concessione
Ecclesiæ, licet per potestatem à Christo datam, &
huiusmodi est indulgentiarum remissio. Continet
ergo hic modus dispensationem aliquam in diu-
ino iure, cumq; ab homine immediatè fiat, legitimam
causam requirit, sine qua valorem non obtinet. Ne-
que obstat valor satisfactorum Christi, non quia
ex se non sufficiat ad omnem penam tollendam: sed
quia licet infinitus sit, nihilominus postulat ratio-
nabilem applicationem: neque enim Christus ipse
meruit, aut voluit vt diuitiæ suæ indifferetio modo
distribuerentur, seu potius dissiparentur. Nam, si
hoc ipse meruisset, scilicet vt applicatio sine causa
facta, valida esset & accepta Deo, ipse potius per se
hoc fecisset, applicando nobis efficaciter suas satis-
factiones ad redimenda omnia peccata quouis tem-
pore committenda, absq; alia causa, vel operatione
nostra, præter valorem sui meriti, prout his tempo-
ribus dicunt heretici: sicut ergo hoc absurdissimum
est, & contra fidem, & bonos mores, ita etiam illud
fuisse absurdum.

Posterior
modus.

Ratio dubitandi enodatur.

8 Hs ergo modis sufficienter fundata est illa com-
munis sententia, quæ verissima est magisq; ro-
boratur respondendo ad rationem dubitandi in
principio positam, præsertim ad exempla, quæ in ea
asseruntur. Concedimus ergo generatim loquendo
multa illicitè fieri, quæ facta tenent, negamus tamè
concessionem indulgentiæ ex horum numero loquendo
sed ex his quæ & illicitè, & inualidè sunt. Negamus
subinde in Pontifice esse potestatem ad talem indul-
gentiam concedendam: nam licet potestatem habeat
ad concedendas indulgentias, non inde fit habere
potestatem ad talem indulgentiam: quia non habet
hanc potestatem nisi sub tali modo seu conditione,
vt explicatum est: quod vno verbo dici potest habe-
re potestatem ad indulgentiam legitimam, quæ so-
la, iuxta verum sensum & vsum Ecclesiæ, indulgentia
simpliciter dicenda est: nam alia potius est dissi-
patio, aut præsumptio, seu intèta indulgentia, quam
vera.

Ad primum exemplum responderetur, non om-
nem excommunicationem iniustam esse validam,
sepè enim est nulla, & tunc maximè, quando sine vi-
la legitima causa fertur, ex quo posset argumentum

Primo ex-
emplo re-
sponderetur.

retorqueri. Quomodo autem aliqua excommu-
nicatio iniusta sit valida, infra suo loco dicitur:
nam hic non potest breuiter declarari: solum dico
id solum posse contingere, quando talis iniustitia
non omnino tollit iustam causam excommunica-
tionis.

Ad secundum exemplum de absolutione ab ex-
communicatione distinguendum est: aut enim ab-
solutio datur ab eodem, qui excommunicationem
posuit, & tunc valida est siue iure, siue iniuria detur:
quia ipsamet tollit vinculum, à cuius voluntate pē-
det, & eadè ratione valida erit, si à superiore detur,
qui eminenter continet, vt sic dicam, voluntatē in-
ferioris: at verò si is, qui absoluit, sit inferior, non
poterit absolutio esse valida, si sit iniusta: & ex hoc
membro lumenda esset similitudo: quia concedens
indulgentias, se habet vt inferior dispensator, vt de-
claratum est.

10
Secundo
exemplo
satisfit.

Ad tertium exemplum non desunt qui negent
dispensationes in ieiunio & similibus legibus huma-
nis validas esse, si absq; legitima causa concedantur
quia etiam illa dispensatio procedit à potestate clau-
ium, quæ est etiam ministerialis, & data in ædifi-
cationem, & non in destructionem: & ideo non est
data vt ad libitum quispiam ea vtatur, sed sub certa
regula & mensura, pertinente ad commune bo-
num, sub qua non continetur dispensatio illa sine
legitima causa concessa. Sed omiſſa hac sententia
quam nimis rigidam, & non satis fundatam cenſeo
melius responderetur negando cōsequutionem, quia
concessio indulgentiæ includit dispensationem in
diuino iure, vt explicatum est, neque in hoc petitur
principium: quia ius non est tantum prohibitio
concedendi indulgentias sine causa, illa enim sola
non sufficeret ad irritandum actum: nam etiam est
prohibitio diuina, & naturalis dispensandi sine
causa in communi lege etiam humana, & nihilo-
minus dispensatio non est irrita. Est ergo illud ius,
quod latum est à Deo deiusta vindicta peccatoris,
quod suo modo sequitur ex natura rei ex ipso pec-
cato. Ratio autem differentiæ quoad hoc inter dis-
pensationem humani & diuini iuris est clara: nam
quando dispensatur in iure diuino, dispensatur, vt
sic dicam, in alienis bonis, seu in aliena voluntate,
& superiori, & ideo vt validè fiat, requiritur causa,
quia sine illa non consentit superior, & sine eius
consensu in tali negotio nihil fit. At verò per dis-
pensationem legis humanæ dispensat homo in re
propria, seu in sua met voluntate: & ideo factum re-
net, quia etiam si talis voluntas illicitè, & sine cau-
sa mutetur, tamen verè mutatur, & consequenter
tollitur obligatio, quæ ab illa pendebat: Sicut, si le-
gislator humanus sine causa abroget totam legem à
se latam, quantum fortasse malè faciat & cum detri-
mento communis boni, nihilominus factum tenet:
quia de facto mutat voluntatem suam, à qua tota res
pendebat. Et in idem redit quod alij dicunt, talem
dispensationem esse validam: quia in ea se gerit dis-
pensator vt iudex supremus, & non praciſè vt ge-
rens vices alterius; id enim intelligendum est de
Principe supremo non absolute, sed respectiue, id
est, quia dispensat in re, quam ipse primo consti-
tuit, & quæ ab eius voluntate pender, tanquam ab
eius proxima principali causa. Quapropter neces-
se est loqui de homine dispensante in lege à se, vel
ab æquali, vel ab inferiori lata: nam, si inferior
dispenset in lege superioris, vt Episcopus in lege
Pontificis, planè dispensatio non erit valida, si ab-
que causa fiat, militat enim eadem ratio. Adde
præterea, rationem aliam tactam in eodem exem-
plo de iustitia legali, & commutatiua sustineri non
incongruè posse: nam indulgentia sine causa con-
cessa non immeritò dici potest iniustitiæ cōmutatiuæ
repugnare: nam, si illa indulgentia cōsideretur vt ab-
solutio iudicialia, cōtinet iniustum iudicium cōtra
satis,

11
Tertio
exemplum
eluditur.

Ratio red-
ditur cur
dispensatio
absq; causa
in huma-
no iure sit
valida,
non autem
in diuino.

D tollitur obligatio, quæ ab illa pendebat: Sicut, si le-
gislator humanus sine causa abroget totam legem à
se latam, quantum fortasse malè faciat & cum detri-
mento communis boni, nihilominus factum tenet:
quia de facto mutat voluntatem suam, à qua tota res
pendebat. Et in idem redit quod alij dicunt, talem
dispensationem esse validam: quia in ea se gerit dis-
pensator vt iudex supremus, & non praciſè vt ge-
rens vices alterius; id enim intelligendum est de
Principe supremo non absolute, sed respectiue, id
est, quia dispensat in re, quam ipse primo consti-
tuit, & quæ ab eius voluntate pender, tanquam ab
eius proxima principali causa. Quapropter neces-
se est loqui de homine dispensante in lege à se, vel
ab æquali, vel ab inferiori lata: nam, si inferior
dispenset in lege superioris, vt Episcopus in lege
Pontificis, planè dispensatio non erit valida, si ab-
que causa fiat, militat enim eadem ratio. Adde
præterea, rationem aliam tactam in eodem exem-
plo de iustitia legali, & commutatiua sustineri non
incongruè posse: nam indulgentia sine causa con-
cessa non immeritò dici potest iniustitiæ cōmutatiuæ
repugnare: nam, si illa indulgentia cōsideretur vt ab-
solutio iudicialia, cōtinet iniustum iudicium cōtra
satis,

E

satisfactionem Deo debitam: si verò consideretur, ut suffragiū quoddam, est veluti elemosyna quædam facta ex alicuius bonis in casu non concessio.

II.
Solutio ad
exemplum.

Quartum exemplum erat de beneficio collato indigno, vel minus digno. Et quidem de priori satis probabiliter dici potest esse inualidam & humano, & diuino iure, & naturali; quia est contra iustitiam commutatiuam, cum grauissimo detrimento boni communis, & quia dispensatio, seu alienatio thesauri Ecclesiastici à Prælato facta sine causa, vel necessitate, vel sufficienti compensatione, est per se irrita, quia Prælati non est dominus illius thesauri, sed dispensator, ergo maiori ratione idem dici potest de dispensatione beneficii facta indigno. At verò, quidquid sit de hac sententia, nunc non est sufficiens ad respondendum ex exemplo adducto: quia de collatione facta minus digno dubitari non potest quin sit valida dummodo dignus sit, & de illo ferè procedit idem argumentum: nam collatio illa etiam est contra diuinum ius, & in eo se gerit concedens tanquam dispensator infidelis & iniquus. Caiet. ergo tom. 1. Opusc. tractat. 9. qu. 1. ad 2. respondet concedendo collationem etiam indigno factam esse validam, & negando cõsequentiã, & rationem reddit; quia ministeria, seu beneficia, & indulgentiæ sunt in diuerso genere dispensabilium: illorum enim, inquit, efficiã ex solo pendet imperio: horum autem efficiã abque vera dispensatione esse nequit. Nullam tamen rationem Caietanus affert, ob quam beneficiorum collatio sit ex his bonis, quæ solo imperio validè donari possunt: indulgentiæ autem non sint in hoc ordine. Et contra ipsum obijci potest ratio, quæ probat indulgentias non posse dispensari pro solo imperio: quia scilicet, temporalia bona non possunt ita dispensari, & spiritualia non sunt minus preciosa & chara Ecclesiæ. Sic enim argumentabimur.

Caiet.
respons.

Impugna-
tur.

Non sunt minus preciosa & chara Ecclesiæ beneficia Ecclesiastica, quàm bona temporalia: ergo, si hæc non possunt validè dispensari pro solo imperio, multo minus illa: vel si illa possunt, etiam reliqua spiritualia poterunt, etiam si sint magis chara, vel reddenda esset differentiæ ratio.

Y.
Responsio
alia.

Responderi ergo potest, dispensationem factam contra diuinum ius, per se loquendo, & ex vi talis obiecti esse inualidam, nisi aliunde ad commune Ecclesiæ commodum, necessarium sit talem actionem, non obstante iniquitate eius, suum effectum consequi: nam tunc considerato præcepto sine potestatis datæ pastoribus Ecclesiæ: nimirum, ut sit in ædificationem eius, præfertur commune bonum priuatæ malitiæ, ut rata sit talis actio: sic enim valida est collatio baptismi, etiam si indignissimo conferatur: & ordinatio sacerdotis, vel consecratio Episcopi rata est, & suum effectum habet, etiam si persona sit omnino indigna, Simili ergo modo electio, seu prouisio Episcopatus, vel alterius beneficii inferioris valida est, etiam in persona indigna: quia ita expedit ad commune Ecclesiæ bonum. Quia licet absolute non expediat Ecclesiæ habere indignum Prælatum, tamen postquam ille constituitur, multo magis expedit ut sit verus Prælati, quàm ut sit nullus: tum quia, si non esset verus Prælati, omnia eius acta inualida essent, quod esset magnū commune detrimentum: tum etiã, quia alias nūquam Ecclesia esset certa de suis Prælati: quia sepius dubitam? an electi digni sint, in indulgentijs autè non est similis necessitas. Hac responsio est probabilis, & aliqua ex parte necessaria, non tamen mihi omnino satis facit: primò quia nō explicat veram & propriam rationem à priori hui? rei. Secundo, quia, si ratio illa semper esset valida, nūquam deberet electio esse ipso iure irrita, ex aliquo defectu occulto, nec ob vitiū simoniæ, aut aliud simile, quod est cõtra omnia iura. Sequela patet, quia tunc etiam expediret magis habere indignum Prælatum, quàm nullum, propter ea-

Improbatur.

dem incommoda, vel si tunc non sequitur, in vniuersum etiam nō sequitur. Vnde obicitur tertio, quia etiam prouisio sit inualida, acta ab electo eo titulo, & cõmuni existimatione reputato Prælati, et inualida iuxta l. *Barbatius*. ff. de Officio Prætoris, & iuxta cõmuniem ac receptam doctrinam, & ita vitatur prius incommodū. Posterius autè ferè nullū est; quia non agimus de quocunq; minus digno, sed de simpliciter indigno, de quo non facillè iudicari potest, semperq; præsumi debet dignus, qui euidētissimè non cognoscitur indignus, quod raro cõtingit; in eo licet oriantur dubia, deponi debet. Imò, licet alicui in particulari constaret hanc personam esse indignam si tamè cõmuni existimatione reputaretur digna, & haberetur ut verus Prælati, teneretur ei parere, quia acta eius essent valida ut dictum est.

Ut ergo rem hanc explicemus, aduertendum est, aliud esse agere aliquid vel donare, aut distribuere quiddam contra ius diuinū & naturale; aliud verò esse dispensare in ipso iure diuino, tollendo vim & obligationem eius. Cum ergo dicitur esse nulla dispensatio facta in iure diuino sine causa, non prior, sed posteriori modo intelligendum est, quod exemplis, & ratione manifestè declaratur. Nã, si quis habens superfluas diuitias, eas distribuatur inter homines diuites ommissis pauperibus grauitè indigentibus, sine dubio agit contra ius diuinum, & naturale, & nihilominus dispensatio valida est, quia per eam nō tollitur obligatio illius iuris diuini, sed violatur. Sed si quis verò esset si aliquis posset dispensare in illo iure obligante ad dandam elemosynam indigentibus ex superfluis; nam si id faceret sine legitima causa, nihil faceret. Sic etiam, si quis habes simplex votum castitatis, matrimonium cõtrahat sine alia causa legitima, cõtra ius diuinum agit, & naturale, & nihilominus matrimonium tenet, & tamen si illi concedatur dispensatio sine causa ad matrimonium contrahendū, dispensatio nulla est; tunc ergo illa duo longè diuersa. Ratio autem est; nam lex diuina prohibens factum ex ratione iuris, seu præcepti tantum, non impedit factum quoad substantiam, vel effectum eius, ut sic dicam, sed solum quoad honestatem eius; lex enim cohibet voluntatem, tamen per se non tollit potestatem. Dico autem, per se, seu ex vi iuris, aut præcepti; quia ex alio capite, si tollat dominum, vel capacitatem, vel aliquid huiusmodi, potest factum irritare. Quando autem aliquis facit cõtra legem, non tollit ipsam legem solū rumpit eius obligationem, & idè hoc non impedit quominus actio possit esse valida. At verò lex per se & vi sua secum affert ut à nullo inferiore tolli possit, nisi iuxta præscriptum ipsiusmet legislatoris: per dispensationem autem in lege tollitur ipsa lex, saltem ex parte, seu quoad aliquem; & idè talis dispensatio sine causa facta nulla est.

Ex hac ergo doctrina ad propositam difficultatē dicimus, concessionem indulgentiæ sine causa, non solum esse contra diuinum ius prohibens illam, sed etiam esse aliquo modo dispensationem in diuino iure de vindicta malefactorum, & in obligatione satisfaciendi; nam & hanc tollit, & rigor illius iuris multum remittit, ut explicatum est; collatio autem beneficii contra iustitiam facta, est quidem contra diuinū ius prohibens illam, non est tamen dispensatio in aliquo diuino iure. Nam in primis est donatio, seu distributio cuiusdam rei humana; nam beneficium, licet res Ecclesiastica sit, & aliquo modo spiritualis, nihilominus res humana est, quæ sub dominium & vsum hominis cadit, & per homines immediatè datur. Et deinde per illam donationem nulli? diuini iuris obligatio tollitur, aut remittitur, quanuis aliqua violetur; & idè, neque est exemplum simile, neque ex hac parte repugnat, collationem beneficii validam esse. Atque hæc ratio æquè procedit, siue collatio fiat minus digno, siue omnino indigno; nam præcisè ex eo capite, quod est dispensatio contra

contra ius diuinum, neutra est inualida. An verò ex alio capite aliqua earum sit nulla, alio loco examinandum est. Nam illa, quæ sit digno, licet minus, etiam si non obliget electum ad relinquendum beneficium, neque electorem (vt puto) ad restituendum, non ideo est, quia tollat aliquam obligationem diuini iuris, sed quia nullum est diuinum ius, quod talem obligationem imponat, eo quòd actio illa non sit contra commutatiuam iustitiam: & quia recipiens beneficium, sufficiens est ad satisfaciendum suo muneri, etiam si non sit optimus. Similiter etiã collatio facta indigno, licet demus ratam esse, nõ tollit ab eo obligationem relinquendi beneficium, neque à superiore, irritandi talem collationem, atque ita nullam remittit obligationem diuini iuris, neque in eo dispensat, ideoque ex hoc capite non est irrita, si aliud nõ obstat. Quin potius, neque alienatio temporalium bonorum Ecclesiæ facta à Prælato ex solo imperio est irrita ex eo cap. quòd est dispensatio in iure diuino, vel contra ius diuinum: nam primum non est verum, & secundum præcisè non sufficit. Est ergo nulla: quia sit sine dominio talium rerum, atq; adeo sine potestate morali, necessaria ad valorem talis actionis.

15
Obiectio
occurritur

Dices, etiam collatio beneficij sit sine dominio in illud. Respondeo, iam hoc est aliud caput, de quo suo loco disputandum erit, an sufficiat: fieri enim potuit vt licet collatio beneficij nõ fiat à Prælato vt à Domino, sed vt ab œconomò Christi, nihilominus ipse Dominus non postulauerit dignitatẽ recipientis ad valorem actionis, propter maius commodum Ecclesiæ, & quia ad subueniendũ illi malo satis est, quòd illa actio irritanda, etiam si non sit irrita. In quo etiam differt à concessione indulgentiæ.

16
Dubium.

Nam, si hæc facta sine causa semel fuisset rata, nunquã potuisset amplius irritari. Solum video instari posse de electione Summi Pontificis, quæ licet fiat in persona indigna, si quoad cætera ritè fiat, valida est, & irritari amplius nõ potest. Sed illud est peculiare: tum quia non conferunt homines illam dignitatẽ, sed Christus ipse, qui in eo casu ex præscripta lege confert dignitatem indigno propter summã Ecclesiæ necessitatẽ vt tollatur schismata, & potest facere de indigno dignum, si sit capax & non resistat, seu se disponat ad quòd tenetur, vel dignitari susceptæ renunciare. In concessione autem indulgentiarum nulla est huiusmodi necessitas, neq; sequuntur vera aliqua incommoda ex eo, quòd sit necessaria causa legitima ad valorem earum, quia non est necessariũ habere certam fidem in particulari de valore huius vel illius indulgentiæ, sed sufficit pia credulitas, supposita certa fide de potestate indulgentiarum: nam etiam in sacramentis non habemus hanc certam fidẽ de veritate huius sacramenti in particulari, quatenus pendet ex hominis intentione, vel ex alia simili causa.

Duo tamen hoc loco declaranda supersunt. Primum est, an, si quis quod in se est, seu quod postulat faciat ad lucrandã indulgentiam sine causa legitima concessã, saltem liberetur obligatione implendi penitentiam iniunctam, sicut liberaretur si talis indulgentia esset ex legitima causa concessã. Et ratio dubij esse potest: quia talis indulgentia in tantum valida non est, in quantum derogat diuino iuri: ergo quatenus tollit aliquod humanum ius poterit esse valida: quia quoad hoc voluntas Superioris est efficax, etiam absque causa, vt dictũ est. At verò obligatio implendi penitentiam iniunctam, non est ex iure diuino, sed ex humano, nimirum, præcepto confessoris; obligatio enim seu debitũ satisfaciendi absolute, seu aliquo modo est ex diuino iure, & ideo sine dubio non tollitur per talem indulgentiam: obligatio autem satisfaciendi per hoc opus iniunctum à confessore, est ab homine: tollitur ergo per talem indulgentiam. Et confirmatur: nam hæc ratio In-

nocentius 3. in c. Cum ex eo, de Pœnit. & remis. dicit per indiscretas & superfluas indulgentias pœnitentialem satisfactionem eneuari: quia nimirum per illas etiam tollitur obligatio implendi tales satisfactiones. Nihilominus distinguendum est: aliud est enim loqui de re ipsa, aliud de conscientia pœnitentis: nam in re ipsa, existimo hanc obligationem non auferri per huiusmodi indulgentias. Ratio est: quia indulgentia nõ tollit hanc obligationẽ reuocando præceptum confessoris, sed subtrahendo materiam eius, vt supra dixi: per huiusmodi autem indulgentiam, non tollitur materia huius præcepti: quia nõ tollitur debitum satisfaciendi: ergo nec præceptum illud tollitur. Nec refert quòd sit ab homine: quia est latum in altiori foro, in quo homo gerit vices supermi iudicis, & ideo non potest ab alio homine directè reuocari præceptum eius in alio extrinseco & inferiori foro, nisi alioqui ipsum præceptum cesset deficiente materia. At verò in conscientia pœnitentis fieri potest vt obligatio cesset, seu potius ipse excusetur: quia illi non constat de nullitate indulgentiæ, sed potius bona fide præsumit indulgentiã esse validam: & hoc modo maximè fit, vt per superfluas & inualidas indulgentias sacramentales pœnitentiã eueruentur.

17
An indulgentia inualida ex defectu causa valeat ad eas concessiones, quæ cum ea sunt.

Secundum dubium est, an saltem valeant huiusmodi indulgentiæ quoad alias concessiones, quæ eis fieri solent, vt v. g. datur facultas ad eligendum confessorem, qui possit absolvere à casibus reseruatõis dispensare in votis, & similia, an hæc omnia habeant effectum, quantum indulgentia inualida sit. Videntur enim consequenter hæc omnia esse inualida: tum propter similitudinẽ rationis: tum etiam, quia omnes hi fauores conceduntur in ordine ad indulgentiam; ergo si illa est nulla, etiam ipsi: nam accessorium sequitur principale: ergo vbi principale nihil est, accessorium etiam cessat. Dicendum nihilominus censẽo, omnia, quæ ex vi talium facultatum sunt, quantum est ex hoc capite validè fieri. Ratio est: quia hæc omnia præcisè pendet ex iure humano, seu ex voluntate Pontificis, vt v. g. quòd hic sacerdos possit confessiones huius vel illius pœnitentis audire, quòd possit dispensare in votis, quòd tales casus sunt, vel non sint reseruati, & similia. Hæc enim omnia per voluntatẽ Pontificis limitari possunt, vel extendi, aut delegari: sunt ergo omnia va-

18
Papa

lida, etiam si ex sola voluntate sine alia causa fiant. Et ideo longè diuersa ratio est de illis, & de indulgentia. Neque etiam obstat, quòd simul cum indulgentia concedantur, vel propter illam: nam interdũ se habet merè cõcomitanter seu accumulatiuè; & tũ nulla est omnino ratio dubitandi, vt quando conceditur facultas audiendi sacrum, tempore interdicto, vescendi lactiniis tempore prohibito, & similia. Aliquando verò videntur concedi in ordine ad indulgentiam, vt homo facilius se disponat ad illam obtinendam: & de his procedit ratio dubitandi, sed nullum scrupulum ingerere debet: quia licet intentio Pontificis reuera sit vnum concedere in ordine ad aliud, non tamen vult vt vtriusque sit cõditio necessaria, sed absolute vult vtrũque, & in vtroque vult operari quantum potest, quantum ad vnum moueatur ex intentione alterius: quia verò plũs potest circa dispositionem, quàm circa ipsam formam (vt sic dicam) ideo fieri potest, vt vna concessio sit valida sine alia. Atque hinc sequitur, absolutionem à reseruatõis, vel dispensationem in voto, & c. factam ex vi talium priuilegiõrum esse validam. Dico autem. *Quantum est ex hoc capite*, quia oportet vt alia necessaria concurrant, vt v. g. quòd dispensatio in voto fiat ex legitima causa, quòd absolutio à reseruatõis fiat cum debita dispositione, & similia: nam in hoc sensu datur talis facultas neque aliud intendit Summus Pontifex, nec potest: quia hæc iam attingunt ius diuinum. Potest enim

Innoc.

Resoluti.

Papa pro suo arbitrio, sine alia causa concedere alii cui facultatem dispensandi vota, non tamen potest ei concedere facultatem dispensandi vota, sine causa, cum neq; hoc modo possit ipse Pontifex illa dispensare.

SECTIO III.

Utrum ad indulgentie valorem requiratur causa non solum iusta, sed etiam proportionata.

I Prima sent. D. Tho.

Bonan. Richard. Durand. Palud. Supplem. Gab. Angel. Syluest. Mich. Medin. Prima ratio.

Aliaratio.

2 Secunda sentent.

Raymond

Prima opinio est, omnem indulgentiam, quae conceditur ex causa pia, quaecunque illa sit, validam esse omnino seu integrè. Hæc videtur fuisse opinio D. Tho. in 4. d. 20. q. 1. art. 3. q. 2. vbi dicitur: quantitate effectus indulgentiæ, non commensurari quantitati seu gravitati causæ: sed quantacumq; sit indulgentia, totam esse validam, si causa sit pia, etiam si sit minor. Et in solut. ad 1. art. Si Prælati inordinatè concedat indulgentias, ita vt homines quasi pro nihilo ab operibus penitentia reuocentur peccati, inquit, faciens tales indulgentias, nihilominus qui plenam indulgentiam consequitur. Eadem sententia tribuitur Bonau. d. 20. q. 6. & ibidem Rich. ar. 5. q. 1. & idem sentit Dur. ibi q. 4. Palud. verò q. 4. art. 1. conc. 1. adhibet limitatione, nisi quis sciens & videns procuret talè indulgentiam, ad quæ causa sufficiens non cõcurrit. Tenet etiam Supplem. Gabr. d. 45. q. 3. art. 1. in princip. & art. 3. concl. corol. 7. Idem sentit Angelus verb. Indulgentia, n. 2. Syluest. nu. 3. & Michael Medina tract. de indulgentiis, q. vlt. in fine. Fundamentum maxime videtur sumi ex Ecclesiæ consuetudine: nam videmus pro eadem causa maiorem, vel minorem indulgentiam concedi, & sæpe etiam pro leui causa amplam indulgentiã, vt, Pontifex sola benedictione sua aliquando concedit indulgentiam plenariam omnibus præsentibus, quia interdum est infinitus populus: non est autem pius, neque ritum dicere has indulgentias temerè concedi, vel Pontifices decipi, aut velle decipere: ergo. Ratio verò reddi potest, quia si semper esset necessaria causa adæquata, & paruus esset fauor, & difficillimum esset punctum æquitatis attingere: ergo satis est quoddã cõcurrat pia & iusta causa, vt Pontifices possint validè suo arbitratu indulgentiam taxare. Quod tandem confirmat D. Thom. quia thesaurus Ecclesiæ est principalis causa huius remissionis, præsertim quatenus continet abundantiam meritorum Christi: intentio autem Christi, & sanctorum sufficienter seruat per hoc, quòd ratio dispensationis seu indulgentiæ pertineat ad Dei honorem, & Ecclesiæ vtilitatem in generali: ergo quæcunq; sit hæc ratio, sufficit ad integrum valorem indulgentiæ.

Secunda sententia limitat præcedentè dicens, piã causam solum non esse semper sufficientem ad totum valorem indulgentiæ, posse tamen suppleri ex deuotione lucrantis indulgentiam. Semper enim talis indulgentia quoad aliquid valida est (in quo omnes conueniunt, vt dicemus) quia respectu alicuius effectus, semper est proportionata, atque ita comparatione illius concurrunt omnia, quæ sunt de necessitate indulgentiæ, ideoq; ad minimum habebit illum effectum in quocunq; non ponente obicem, & exequente postulatam opus. Ille tamen effectus, augebitur in eo, qui maiorem fidem, aut deuotionem habuerit, tantaque poterit esse deuotio, vt ratione illius consequatur integrum indulgentiæ effectum. Hæc fuit opinio Raymundi, quem alij autores citant, quæ duobus modis potest intelligi. Primo, quòd ex qualibet personali deuotione, aut fide, seu gratia lucrantis indulgentiam, augeatur effectus eius, etiam si alioqui causa per se non sufficiat. Et in hoc sensu non est vera, neque admodum probabilis: quia, vt rectè attigit D. Thom. deuotio recipientis non est causa indulgentiæ, nec

ratio propter quam conceditur, imò neque est dispositio requisita ad effectum eius, nisi solum quatenus necessaria esse potest ad tollendum obicem peccati mortalis, vt supra ostensum est: ergo propter hæc personalem deuotionem recipientis non crescit, vel minuitur effectus indulgentiæ. Alio verò modo potest intelligi hæc opinio de fide vel deuotione, quæ redundet in opus propter quod indulgentia conceditur, reddatque illud maioris valoris moralis in ordine ad Deum. Et hoc sensu est probabilis illa opinio, vt videbimus. Tenuitq; illam Alci-fiodor. lib. 4. Summæ tract. 6. cap. 9. quæst. 1. & 3. Quæ secuti sunt Innocentius, & Ioannes Andreas in cap. Quod autem, & Hostiensis in cap. Cum ex eo, de Penitentia, & remissione.

Sed rursus, circa hunc sensum oportet aduertere variis modis posse intelligi opus, vt procedit ex deuotione lucrantis indulgentiam, posse sufficere ad hanc proportionem faciendam. Primo, si opus secundum iustam existimationem æquiualeat remissioni, quæ per indulgentiam conceditur, & non aliter: quem sensum videtur intèdere dicti auctores, Nam inter condiciones requisitas ad effectum indulgentiæ duas ponunt: scilicet, discretionem, & iustam existimationem, vt per discretionem discernat quis, pro quanto velit exonerari à tanto reatu, seu à tanta penitentia sacramentali: per iustam verò existimationem tantum recompenfer, quantum ei dimittitur. Veruntamen in hoc etiam sensu improbabilis est sententia, eamq; meritò D. Th. & omnes posteriores reiciunt. Primò, quia hoc modo nihil conceditur per indulgentiam: nam, si necesse est me facere iustam recompensationem, quid mihi liberaliter donatur? Secundò, quia interdum tam leuia opera expetuntur ad lucrandas indulgentias etiam plenissimas, vt est non possint sufficienti ad compensandum, seu persoluedum secundum iustam æstimationem totum debitum, quod per indulgentiam remittitur, etiam si ex maxima deuotione fiant. Vnde Ecclesiæ concedens has indulgentias, planè deciperet fideles, quòd est absurdum. Quamquam Alci-fiod. & alij dicant posse hoc concedi, si verbum decipit, non dicat deformitatem: quia Ecclesiæ non mentitur, in quo significat Ecclesiam non decipere dicendo falsum, sed occultando verum. Sed errant validè: tum quia hoc ipsum est magnum inconueniens, cum Ecclesiæ ex officio teneatur veritatem aperire, præsertim in re morali, & adeò necessaria ad praxim: tum etiam quia illud non solum esset occultare verum, sed etiam dicere falsum, cum promittat indulgentiam plenariam per opus, per quod impossibile est illam consequi, idq; non ex priuata temeritate vnius vel alteri personæ, sed ex communi vsu & existimatione Ecclesiæ.

Alio ergo modo intelligi potest illa discretio, & iusta æstimatio, non in ratione condignæ solutionis vel compensationis per tale opus, solum in ratione causæ motiue & finalis, ita vt tale opus ex tali fide & deuotione procedens, censetur condigna causa, & ratione illius tanta remissio, concedatur, etiam si alioqui per se non sufficeret ad integrum solutionem. Et in hoc rursus distinguendum est, nam si sit sensus oportere vt tale opus tanta deuotione, talibusve circumstantiis fiat, vt per se solum contineat proportionatam causam indulgentiæ, sic etiam probabilis sententia non est, quia causa indulgentiæ non consistit in solo opere imposto ad indulgentiam lucrandam, sed etiam pendet ex aliis circumstantiis, vel vtilitatibus, imò aliquando potest esse iusta causa indulgentiæ absque speciali opere iniuncto, vt in superioribus vidimus: tum etiam propter argumentum sumptum ex consuetudine Ecclesiæ: nam sæpe opus iniunctum est adeò leue, vt neq; in ratione causæ motiue possit per se solum esse proportionata ratio indulgentiæ. Igitur verus sensus illius

Forma sententiae esse debet, opus lucrantis indulgentiam multum posse conferre ad consummandam proportionem, & adaequationem inter causam indulgentiae, & effectum eius: & ideo si causa alia per se sumpta, vel cum solo opere secundum substantiam considerato, ut sic dicam, non sit proportionata ratio indulgentiae, fieri posse, ut ex fide & deuotione operantis, quatenus redundat in maiorem valorem operis, crescat etiam proportio talis causae, & consequenter crescat etiam effectus indulgentiae, tantumque esse posse augmentum hoc in huiusmodi opere, ut reddat causam omnino proportionatam & consequenter sufficiat ad totum effectum indulgentiae consequendam. Atque in hoc sententia haec valde probabilis est, & in superioribus fere est a nobis probata, & in re nihil illi ad sequenti sententiae, sed est quaedam declaratio diffusae, ut ex dicendis constabit.

Est ergo tertia sententia affirmans ad valorem indulgentiae non sufficere causam aliam piam vel honestam in se, sed requiri, proportionatam effectui seu quantitati indulgentiae. Hanc tenet aperte Albertus Magnus in 4. dist. 20. articulo 17. & eandem reuera tenet ibi Bonau. qu. ult. si attendi legatur, & Richar. articulo 3. quaestio. 1. tenet etiam Adrian. materia de indulgentiis, conclusio. 2. & Augustinus de Anconali. de Potestate Papae qu. 30. art. 5. Caiet. in Opusculo citato qu. 1. & 2. & latissime Gorduba qu. 20. Nec poterit quisquam de veritate illius sententiae dubitare, si ea consideret, quae in duabus sectionibus praecedentibus diximus. Primo quidem, quia rationes factae in praecedenti sectione, probant eam causam, quae necessaria est, ut concessio indulgentiae sit recta & iusta, esse etiam necessariam ad valorem eius: sed ut indulgentia iuste & recte concedatur, necessaria est non solum causa pia, sed etiam proportionata, ut in prima sectione ostensum est: ergo etiam ad valorem indulgentiae requiritur iusta causa.

Secundo, quia Pontifices non solum requirunt piam causam, sed etiam iustam & rationabilem, ut patet ex Clement. 6. in Extraua. Vnigenitus, de Poenitent. & remiss. & Leone 10. in citata Epistol. ad Caiet. qui utuntur illa voce, *rationabilibus causis*. In Conc. autem Constant. sess. vlt. Martinus 5. adiungit illa duo verba. *Ex causa pia & iusta*. Ex quibus sic argumentari licet: Nam, ut causa sit rationabilis, non satis est esse in se honestam, sed necesse est esse rationi consentaneam: nam recta ratio euitat quidquid improporionatum est. Vnde Innocentius 3. in dict. c. *Cum ex eo*, de Poenit. & remiss. superfluas indulgentias indifcretas vocat, id est, irrationabiles, easque ut perniciosas reprehendit: sunt autem superfluae illae indulgentiae, quae largius conceduntur, quam causa postulat, etiam si pia sit: ergo causa rationabilis ultra pietatem requirit adaequationem & proportionem. Vt v.g. si quis ad redimendum vulgarem hominem captiuum effunderet ingentem thesaurum, licet videretur id facere ex causa pia, non tamen faceret ex causa rationabili, esset namque talis effusio imprudens & si fieret ex alienis diuitiis alicui commissis ad dispensandum rationabiliter, esset inualida donatio, quantum ad illum excessum. Simile argumentum sumi potest ex illa particula, *Iusta*, quae adiungitur ultra pietatem: nam iustum non dicitur, nisi quod est adaequatum & proportionatum. Et in hac proprietate semendum ibi est, ut aliquis ultra pietatem addere videatur. Dices, etiam in rigore dici non posse causam piam, nisi quae est rationabilis, nec rationabilis, nisi quae est iusta. Respondetur, in rigore ita esse, si pia causa dicatur, non solum quae in se & absolute sumpta est res quaedam pia, sed etiam respectiue, seu in ratione causae: quia vero contingit rem aliquam esse in se honestam & piam, quae relatio ad aliquem effectum non esset honesta causa eius, ideo, ad explicandum utrunque in praesenti requiri, ad-

Fr. Suarez. tom. 4.

A diderunt Pontifices, causam hanc debere esse non tantum piam, scilicet absolute & secundum se, sed etiam rationabilem & iustam, quod perinde est, ac si dicerent, debere esse piam respectiue & in ratione causae. Et fortasse ad hoc magis explicandum addidit Clemens in dicta Extrauagante. *Commisit fidelibus salubriter dispensandum*: non enim dispensatur salubriter, nisi quod cum debita mensura & moderatione dispensatur. Et rursus *ex propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione peenae*. Nam propriae causae, perinde dicuntur ac proportionatae & adaequatae, ita ut sensus sit, indulgentiam nunc totalem, nunc vero partialem concedi posse iuxta exigentiam propriae, id est proportionatae causae, quae sola rationabilis est.

Tertio, quia quantum concessio indulgentiae excedit causam, tantum in illa conceditur sine iusta causa pro sola voluntate concedentis: ergo tantum de habet nullitatis, seu quoad totum illud excessum non est valida: ergo, ut sit integre valida, requiritur causam proportionatam. Posterior illatio manifesta est: prior vero constat ex dictis, quia omnis remissio facta pro sola voluntate concedentis sine alia causa, nulla est, quia illud non est munus dispensatoris, sed domini. Antecedens vero patet, quia effectus adaequatus tali causae secundum debitam & rectam proportionem esset tantus, v.g. ergo quidquid ultra additur, voluntarie & non ex vi talis causae additur: unde quantum ad id, etiam ille non est actus dispensatoris, sed domini, neque est iuxta leges & conditionem potestatis commissae, quia non est iusta distributio, sed dissipatio, neque in edificationem, sed in destructionem. Et ad hunc modum possunt applicari omnes discursus sectionis praecedentis, quantum ad illum excessum. Et confirmatur, quia si pia causa sufficeret, satis esset affectus misericordiae, v.g. ad animas Purgatorij, nam hic etiam secundum se spectatus est pius & honestus, ut in prima sectione argumentabamur. Item a fortiori esset valida indulgentia, qua concederetur alicui ut liberaret decem, vel etiam omnes animas Purgatorij, recitando semel salutationem Angelicam, quia etiam illa est causa pia. At quia ex hac sententia sequuntur fere eadem incommoda, quae sequerentur, si indulgentiae possent pro sola voluntate sine causa concedi. Tandem potest hac veritas in hunc modum explicari: nam ita se habet honesta causa ad indulgentiarum concessionem, sicut debita dispositio ad sacramentalem absolutionem poenitentis, vel ad receptionem cuiuscunque sacramenti, sed sacramentum semper operatur iuxta dispositionem recipientis, nec potest confessor, etiam si velit, maiorem conferre effectum aut maiorem remissionem poenitentis facere, quam sit proportionata dispositioni poenitentis: ergo nec Praelatus potest maiorem indulgentiam concedere quam sit proportionata causae: non est enim efficacior, aut magis absoluta, ut sic dicam, potestas clauum in foro indulgentiae, quam in foro sacramenti, sed utraque est ministerialis, & intra praescriptos terminos continetur. Simile argumentum sumi potest ex dispensatione votorum, & aliis quae attingunt ius diuinum, quia ad eorum valorem non solum causa, sed etiam proportionata causa necessaria est: ergo similiter, &c.

Ultima sententia praefertur & exponitur.

HAEC igitur sententia absolute sumpta vera est; oportet tamen illam amplius exponere, & fundamenta contrariae sententiae dissolvere. Aduertendum igitur est triplicem proportionem (philosophorum more loquimur) posse considerari inter causam & effectum indulgentiae, scilicet, aequalitatis, & inaequalitatis, maioris vel minoris. Per se igitur loquendo, ad integrum valorem indulgentiae sufficit pro-

portio

Tertia sententia. Alberti. Bonas. Rich. Adr. Aug. de Ancon. Caiet. Cordab.

Probat. 1.

2. Probat. Clem. 6. Leo 10. Mart. 5.

Innoc. 3.

Obiect.

Solutur.

7 Tertio sententia dicitur.

Ultimo vadem conclusio sit explicatur.

Primum non sanandum.

portio æqualitatis, si tamen causa excedat (quæ dicitur proportio maioris inæqualitatis) sine dubio etiam sufficit: tum quia ibi includitur proportio æqualitatis, & aliquid amplius: tum etiam quia illa causa est pia, iusta, & rationalis: tum denique, quia causa potentior interdum operatur inferiorem effectum, quia necesse non est ut semper secundum totam suam potestatem operetur. At vero quando causa est inadæquata propter defectum, seu improprietatem minoris inæqualitatis, tunc procedunt omnia quæ diximus, quia causa naturalis nunquam operatur secundum hanc proportionem, nec moralis, si rationabiliter operatur.

An quando
causa si in-
æqualis ope-
retur effectus
sibi æqualis.

Hic vero quaeret aliquis, an hæc causa tunc saltem operetur effectum sibi adæquatam, nam omnes auctores id videntur, ut clarum supponere non caret difficultate. Quia supra dictum est, quando conceditur indulgentia sub conditione talis operis; qui facit tantum partem operis non lucrari proportionatam partem indulgentiæ, neque aliquid omnino, quia indulgentia conceditur per modum vniuersi effectus indiuisibilis: ergo pari ratione, si causa est insufficientis ad totam indulgentiam, tota concessio est nulla: ergo ex vi illius nullus datur effectus etiam adæquatus, vel è conuerso, si hic datur partialis effectus indulgentiæ, quia est proportionatus tali causæ, etiam dabitur pars effectus proportionati parti operis, quando illa tantum executioni mādatur quia etiam tale opus est causa propter quam conceditur indulgentia; ergo pars operis, licet sit inadæquata toti indulgentiæ, erit adæquata parti eius. Nihilominus dicendum est, talem indulgentiam superfluam seu superexcedentem, valere quantum ad aliquem effectum proportionatum causæ. Ratio est, quia hoc pendet ex voluntate concedentis, nam quoad hoc sine dubio habet hanc potestatem, ut per se constat. Quod autem voluntatem habeat, patet, quia vult concedere quantum potest à fortiori vult facere quantum potest: potest autem efficere effectum adæquatam tali causæ: ergo hoc vult, & quoad hoc saltem implet voluntatē suam. Neque est simile exemplum in contrarium adductum: nam hæc voluntas concedendi remissionem indulgentiæ, conditionata est, scilicet sub conditione talis operis, & ideo, si conditio non impletur, nihil operatur. In præsentibus ergo casu conditio impletur, & quantum est ex hoc capite, totius conferretur effectus, tamen ex defectu potestatis non datur totus, & ideo datur pars, ad quā se extendit potestas considerata proportionem causæ. At vero in altero casu non impletur conditio, quia implere partem operis, non est implere conditionem: nihil enim sub ea conditione promissum est, sed sub conditione totius operis, vel plarium operum, si plura postulata sint, neque ex vi illius concessionis intelligi potest dispensatorem habuisse voluntatem concedendi aliquid facienti tantum partem operis. Vnde non refert quod illa pars operis sit proportionata parti indulgentiæ, nam hæc proportio non sufficit sine voluntate concedentis. Alioqui etiam contingere potest, ut pars operis sit proportionata toti indulgentiæ, ut si contingat opus postulatum esse excedens: tum ergo lucraretur quis totam indulgentiam propter solam partem operis, quod sine controuersia falsum est. Et vniuersa ratio est, quia deest voluntas concedentis, & sicut voluntas non sufficit sine causa, ita neque causa sine voluntate.

Resolutio.

Impletur
pari operis
non lucratur
partem in-
dulgentiæ.

Etiamsi
pars operis
sit adæqua-
ta toti indul-
gentiæ, effi-
ciens illam
nihil lucratur.

Secundo
seruandum
pro vera sen-
tentia expo-
sitione no-
tandum.

Secundo obseruandum est, hanc proportionem, quam requirimus inter hanc causam & effectum indulgentiæ, licet eam vocemus æqualitatis ad explicandam commensurationem inter causam & effectum, non tamen consistere in aliqua propria quantitate, vel æqualitate in ratione meriti & præmij, vel satisfactionis & remissionis, neque in aliqua alia simili commutatione, ut ex dictis circa secundam opi-

onē satis constare potest. Consistit ergo in sola quadam prudenti æstimatione morali illius proportionis, quæ seruari debet inter medium & finem, ita ut illa causa censetur adæquata indulgentiæ ad quam obtinendam, vel procurandam hic & nunc, penfatis omnibus circumstantiis, & concessio talis indulgentiæ prudenter existimatur medium proportionatum & conueniens. Probat, tum quia, seclusis aliis modis æqualitatis, nullus alius superest quo possit hæc proportio declarari: tum etiam, quia hæc causa de qua agimus, solum concurrat in genere finis & motiui, ergo in eodem habere debet adæquationem cum concessione indulgentiæ, quæ ad illam ut medium quoddam comparatur. Ex quo infero, adæquationem hanc non consistere in indiuisibili, sed habere latitudinem, sicut præcia rerum dicitur habere latitudinem rigorosi, moderati, & mitissimi præcij, intra rationem iustitiæ & æqualitatis, vel sicut medium ad finem habet latitudinem, boni, melioris, & optimi, quæ cadunt sub honestam & rationabilem electionem. Cum ergo hæc adæquatio moralis sit, & secundum habitudinem mediæ ad finem, consimilem habebit latitudinem. Vnde fieri potest, ut maior & minor indulgentia propter eandem causam concessa, æque valida sit: quia contineri possunt in prædicta latitudine, si non sit nimius excessus.

Secundo infero, hanc æqualitatem seu proportionem non esse semper sumendam ex re ipsa, sed prout cadit sub prudentem electionem dispensantis. Ita tenet Corduba q. 6. de Indulg. & qu. 22. vbi etiam tenet Sorum, Caietanum, & alios, & insinuat etiam Gerfon tract. de Indulg. considerat. 9. Non est enim humanum in his rebus attingere semper punctum æqualitatis: & ideo non est verisimile Christum concessisse hanc potestatem cum tanta limitatio: ut si in re ipsa non attingat veram æqualitatem, non operetur totum quod intendit. Sufficit ergo, ut secundum regulas prudentiæ humanæ medium hoc iudicetur hic & nunc eligibile secundum rectam rationem ad tale finem: alioqui nunquam possent Pontifices prudenter absolute promittere, vel concedere tantam, vel tantam indulgentiam. Cõfirmatur quia non plus petit Christus dominus à suo ministro, nisi ut fideliter & prudenter thesaurum dispenseret: iuxta illud Matth. 24. & Luc. 12. Quis purus est fidelis seruus & paterfamilias? Imo neque inter homines plus requiritur, ut gesta, vel dispensata ab aliquo œconomio valida sint. Tandem cõmune axioma Theologorum est, clauis non errante semper subsequi effectum solutionis, seu aperiens cæli: quoties autem prudenter & fideliter fit dispensatio, quantum in homine est clausis non errat: ergo integre consequitur effectum suum.

Contra hanc vero illationem obijci potest, quia in cæteris effectibus ex opere operato, si causæ necessarii in re ipsa non subsint, quantumuis per ignorantiam intercedat prudens iudicium vel existimatio, non satis est ad effectum conferendum: ergo idem erit in præsentibus, par enim ratio esse videtur. Antecedens patet in ipso iudicio sacramentali, nã, licet quis absoluat eum, quem prudenter existimat esse dispositum, ideoque absoluendum; imo etiam ipsemet, qui absoluitur, idē inuincibiliter existimet, si tamen in re non est dispositus saltem per veram attritionem, absolutio non tenebit, neque habebit effectum. Et similiter quantumuis confessor penitentiam imponat, quæ prudentiali iudicio existimat esse æquivalentem ad satisfactionem integre ex opere operato; si tamen re ipsa iuxta mensuram & institutionem diuinam non est sufficiens, non auferet totam poenæ reatum: Idem argumentum fieri potest de cæteris sacramentis, nã, licet prudentissime, dantur, vel recipiantur, si tamen in re ipsa non inueniant necessariam dispositionem, non consequuntur effectum: idemque est in missæ sacrificio. Neque in hoc indulgentiarum negotio videtur

Adequatio
nem causæ
indulgentiæ
ita non esse
sufficiens in
indulgentiis.
Cordub.

Cordub.
Gerfon.

Matth. 24.
Luc. 12.

Obijciunt
contra pro-
cedentem.

videtur

Videtur esse aliqua specialis causa, aut necessitas, ob quam causa prudenter existimata sufficiat, etiam si in re ipsa non sufficiens: quia ex hoc quod talis indulgentia non valeat quoad totum, nullum sequitur graue incommodum, & alioqui cum hæc remissio fiat in diuino iudicio, magis consentaneum est, vt mensuretur veritati ipsius rei, quasi speculatiuæ & non tantum veritati practicæ ipsius hominis: hæc enim ratio in sacramentali iudicio ita fit, quamuis etiam illud iudicium commissum sit homini, cui difficillimum est rei veritatem semper attingere.

33. Cur ad hunc effectum sufficiat causa iusta existimata, licet non ad alios ex opere operato.

Propter hoc, incertum est corollarium illatum: nihilominus tamen est primum, & probabile. Potest quæ ad obiectiones non incongruè responderi, duplex assignando discrimen. Primum est, quia in sacramentali, verbi gratia, in absolutione sacerdotis, dispositio est necessaria ex parte recipientis, & ex parte effectus conferendi, qui congruè fieri non potest in subiecto indispotico: quæ improprio non suppletur propter existimationem, vel prudentiale iudicium. Hic verò iusta causa solum requiritur ex parte concedentis, ne sit dissipator alienæ substantiæ, & potestate dominatiua, potius quam ministeriali, seu dispensatiua vti videatur: ad hoc autem satis est, vt causa sit sufficiens, prudenti existimatione illius. Secundum discrimen est, quia in cæteris concessio illius effectus, seu gratiæ ex opere operato conferendæ, est immediate à iure diuino, & ex Christi institutione postulante talem dispositionem iuxta ipsius rei naturam, vel conuenientiam, aut congruitatem, ac vero in indulgentia, concessio talis effectus immediate est ab homine, qui absolute concedit talem effectum, vel sub aliqua conditione, quam supponimus in re ipsa poni: causa verò sufficiens solum requiritur quasi antecedenter, quatenus mouere debet ipsam dispensatorem, vt fideliter & prouenter suo munere utatur: & ideo quacunque ratione hoc habeat, siue ex re ipsa, siue ex impotentia & humana existimatione satisfieri videtur intentioni CHRISTI, qui sub hac conditione potestatem concessit.

Satisfit argum. nra prima sententiæ.

14. Quoruamdam expositio ad D. Thom.

Supereft, vt fundamentis prioris sententiæ satisficiamus, in quibus præcipuum negotium nobis faucessit autoritas D. Thomæ, quem multi ex eius discipulis interpretari conantur. Quidam aiunt, illum locutum fuisse de indulgentiis per modum suffragij, quia potest maius suffragium offerri, quam causa postulet. Sed in primis D. Thom. nihil distinguit, & de eadem indulgentia negat postulare causam adæquatam, de qua affirmat requirere piam causam: constat autem hoc affirmari de quacunque indulgentia, ergo & illud negari. Deinde, etiam de indulgentia per modum suffragij illud est falsum: nam in ea etiam fit dispensatio thesauri, est que infallibilis, si debite fiat, atque adeo vera indulgentia, ideoque de illa procedunt omnes rationes factæ. Aliter ergo respondet Caietan. Tom. 1. Opus. tract. 15. cap. 8. ad 1. D. Thomam solum voluisse docere, propriam causam dantem valorem indulgentiæ quoad eius quantitatem non esse illam, quæ mouet ad cõcedendam indulgentiam, sed esse magnitudinem thesauri satisfactorum Christi, & Sanctorum: ideoque hinc esse sumendum valorem effectus indulgentiæ in tantâ quantitate, & non ex causa. Sed non satis percipio, quid sibi velit hæc responsio: tam si sit sensus, magnitudinem causæ non esse sufficientem ad indulgentiam sine magnitudine thesauri: hoc verissimū est, neque auctores, cum quibus D. Thomas disputat, oppositum dicebant. Si verò sit sensus, magnitudinem thesauri esse sufficientem causam, sine alia sufficienti causa ex parte finis. hoc est quod improbamus, nec per hoc D. Tho. excusatur ab illa sententia. Fr. Suarez. tom. 4.

Si denique sit sensus, diuitias thesauri esse quasi immediatam causam, vel formalem, vel efficientem effectus indulgentiæ, aliam vero causam, de qua disputamus, non esse efficientem, imo nec concurrere immediate ad ipsum effectum, sed mouendo eum, qui indulgentiam concessurus est, hoc quidem totum verum est, nihil verò ad rem spectat, quia hic solum contendimus, illam causam in suo genere, & eo modo quo concurrat, debere esse proportionatam, & huiusmodi esse necessariam: & hoc videtur negare D. Thom.

Alij ergo illum exponunt, quod solum neget requiri causam ex se æqualem effectui indulgentiæ, in secundo sensu supra tractato circa secundam opinionem, non vero quod neget requiri causam proportionatam effectui. Sed huic expositioni obstat, quia D. Tho. prius refert duas illas opiniones, vt distinctas, scilicet, quæ postulat iustam, & adæquatam æstimationem, & quæ requirit proportionatam causam, & vtramque reprobat, & absolute concludit, quamcūque causam, quæ in vilitatem Ecclesiæ vergat, & honorem Dei, sufficientem rationem esse indulgentiæ elargiendi. Idem in rationibus, quibus vitur, hunc sensum plane indicare videtur. Et ideo alij fatentur, D. Thomam in 4. id sensisse, credunt tamen mutatum fuisse sententiæ, si in summa ad locum illum peruenisset. Quod omnino contendit Corduba supra. Et re vera est apparens, si corticem tantum illius quæstionculæ Diui Thomæ inspicimus.

15. Alia expositio.

Præcluditur.

Corduba resp. sponso.

Nihilominus suaderi non possum illam fuisse D. Thomæ mentem. Nam ipsemet inferius d. 45. q. 2. articulo 3. quæstione secunda, cum dixisset, indulgentias posse concedi pro defunctis indirectè, seu per actionem viuorum, subdit hæc verba: Nec tamen sequitur quod Prælati Ecclesiæ possint pro suo arbitrio animas à Purgatorio liberare, quia ad hoc, vt indulgentia valeant, requiritur causa conueniens indulgentiæ concedendæ, vt supra d. 26. dictum est. In quibus verbis, causa conueniens, significare debet non tantum causam piam, sed etiam proportionatam. Quod patet, tum ex vi verborum, quia aliàs re vera non est causa conueniens: tum maxime, quia aliàs non solueret D. Thom. difficultatem quam intendit. Nam, si quælibet causa honesta reputanda est conueniens ad valorem indulgentiæ, profecto facile posset Prælati Ecclesiæ suo arbitrio animas omnes à Purgatorio liberare, quia suo arbitrio potest causam conuenientiam inuenire, si qualibet honesta sufficiat. Cum ergo D. Thom. in hoc posteriori loco ad præteritum se referat, dicendum est, ibi per causam piam, causam etiam conuenientem & proportionatam intellexisse, quia aliàs non est pia simpliciter, seu respectiue in ordine ad talem effectum. Et hoc ipsum videtur declarasse ibidem Diuus Thomas in solutione ad 5. dicens, requiri causam legitimam, nam reuera legitima non est, si proportionata non sit. Vnde cum ibidem in solutione ad 1. ait, quando Prælati inordinate cõcedit indulgentias, ipsum quidem peccare, subditos vero indulgentias lucrari; intelligendus est, non de inordinatione substantiali, qualis esset defectus causæ legitimæ, sed accidentaliter, qualis esset, aut nimia frequentia, vel inconsideratio alicuius nocuamenti, quod ex abusu subditorum interdum sequi potest, de quo præcipue ibi loquebatur D. Thom. Iuxta hunc vero sensum fortasse potuisset D. Tho. non reprehendere tertiam sententiæ, quam ibi refert. Videtur tamen illam in hoc sensu referre, quod dixerit, ad integrum valorem indulgentiæ necessariū esse, vt opus iniunctum pro indulgentia, saltem vt relatum ad causam indulgentiæ sit condignæ satisfactionis, aut meriti ad effectum indulgentiæ: in quo sensu merito reprehendit D. Thom. illam sententiæ. Quia in concessione indulgentiæ opus iniunctum non est veluti pretium, per quod soluitur pe-

16. Impugnatur.

Verus D. Tho. sensus.

na, quæ remittitur, & ideo non est necessarium, ut sit A rectam applicationem, quam sine dubio Christus intendit.
 etiam si minimus sit, maioris æstimationis est, quam quæcunque remissio pœnæ temporalis, & Sancti pluris illum æstimant, quàm proprias satisfactiones: ergo ille finis sufficit ad valorem cuiuscumque indulgentiæ. Sed si hæc ratio quidquam valeret, probaret etiam esse prudentem & honestam talem dispensationem. Non ergo recte consideratur diuinus honor secundum se, sed ut intentus & questus per tale medium: hoc autem modo non pertinet ad diuinum honorem, etiam minimum, ut talis finis impropor- tionatus per tale medium inquiratur. quia etiam satisfactio pro pœna, & vindicta delictorum pertinet ad diuinum honorem, quia sæpe est longe maior quàm ille, qui redundare posset ex causa pia, leui, & improporcionata. Oportet ergo, ut omnibus pen- satis, resultare credatur maior honor Dei ex concessione indulgentiæ, quàm sine illa posset sperari ex- gorofoa peccatorum vindicta.

17. Fundamen-
tum prima
sententia sol-
uitur.

Ad priorem de consuetudine Ecclesiæ dicitur primo, nihil ob stare, quod pro eadem causa maior vel minor indulgentia interdum concedatur, tum quia in causa proportionata potest esse laritudo, ut dictum est: tum etiam, quia potest vnus Pontifex non concedere indulgentiam adæquatam causæ, sed minore, in quo non errat, sed minus liberalis est. Secundo dicitur, interdum videri eandem causam materialiter, seu propter similitudinem operis: vere tamen non esse eandem secundum valorem, & æstimationem moralem, consideratis omnibus circumstantiis, & respectibus, propter quos potest inesse maior utilitas, vel necessitas in vno tempore, quàm in alio. Vnde dicitur tertio, non esse facile ab aliquo iudicandum, graues indulgentias concedi à Pontificibus propter leues causas, ut in sectione quinta iacturi sumus: quia grauitas causæ non est pensanda solum ex opere quod iniungitur, sed precipuè ex alio altiori bono, quod ad Dei gloriam, & utilitatem Ecclesiæ per illud medium consequi procurat, ut seq. sect. explicaturi sumus.

18. Secunda ratio eliditur.

Ad secundam rationem negamus in primis, hinc sequi paruum esse indulgentiarum fauorem, cum causa proportionata non tollat, quin per indulgentias remittantur hominibus reatus pœnarum ultra proprium eorum meritum & satisfactionem, in quo consistit fauor indulgentiarum. Quod autem hic fauor cum debita moderatione, qualis à nobis explicata est, exhibendus sit, ratio iustitiæ, & communis utilitatis postulat, ut aperte sumitur ex dict. cap. Cum ex eo, & ex aliis Pontificibus. Quod vero difficile sit hanc prudentiam seruare, non est mirum, nam etiam est difficile vniuersam Ecclesiam in rebus spiritualibus, & diuini quodammodo ordinis gubernare. Quæ difficultas singulari Spiritu sancti assistentia superatur: & nõ parum minuitur moderatione à nobis adiuncta, quod sit satis, causas esse adæquatas, secundum regulas humanæ prudentiæ.

19. Vltima ratio nisi satis.

Ad vltimam confirmationem respondetur, primo, thesaurum esse quidem causam principalem effectus indulgentiæ in suo genere, scilicet formalem, vel efficientem, non tamen propterea excludere necessitatem aliarum causarum, præsertim finalis, de qua hic disputamus. Sicut etiam potestas Pontificis, v. g. est suo modo causa principalis dispensationis voti, & nihilominus requirit causam motiuam proportionatam. Vnde dicitur secundo, illo argumento recte probari, ad indulgentiam non requiri cõdignitatem in opere, in ordine ad effectum indulgentiæ, quia solutio condigna fit per thesaurum: non tamen excludere condignitatem in causa ad ipsam applicationem thesauri. Vnde dicitur tertio, non satisfieri intentioni Christi & sanctorum applicando thesaurum propter quamcunque causam piam, si non sit proportionata: quia alioqui non est pia simpliciter, & respectiue, quod necessarium est ad iustam &

rectam applicationem, quam sine dubio Christus intendit.

Vrgent verò aliqui, nam diuinus honor & gloria, etiam si minimus sit, maioris æstimationis est, quàm quæcunque remissio pœnæ temporalis, & Sancti pluris illum æstimant, quàm proprias satisfactiones: ergo ille finis sufficit ad valorem cuiuscumque indulgentiæ. Sed si hæc ratio quidquam valeret, probaret etiam esse prudentem & honestam talem dispensationem. Non ergo recte consideratur diuinus honor secundum se, sed ut intentus & questus per tale medium: hoc autem modo non pertinet ad diuinum honorem, etiam minimum, ut talis finis impropor- tionatus per tale medium inquiratur. quia etiam satisfactio pro pœna, & vindicta delictorum pertinet ad diuinum honorem, quia sæpe est longe maior quàm ille, qui redundare posset ex causa pia, leui, & improporcionata. Oportet ergo, ut omnibus pen- satis, resultare credatur maior honor Dei ex concessione indulgentiæ, quàm sine illa posset sperari ex- gorofoa peccatorum vindicta.

SECTIO IV.

Virum necessè sit causam indulgentiæ esse publicam, seu ad commune bonum pertinere.

In hac quæstione explicandæ nobis sunt magis in particulari causæ indulgentiarum, & earum cognitione clariora fient, quæ hætenus diximus. Præcipua vero controuersia circa has causas est, an sufficiat priuatum commodum, aut personalis necessitas alicuius fidelis, vel necessaria sit publica utilitas Ecclesiæ. Et huc etiam spectat, an hæc utilitas debeat esse spiritualis, vel sufficiat temporalis. Item, an debeat esse extraordinaria ob necessitatem repellendi aliquid malum imminens, vel sufficiat ratio promouendi commune bonum Ecclesiæ, quæ ordinaria causa & frequens esse potest. Est igitur aliquorũ opinio, necessariam esse omnino causam publicam, nec sufficere priuatam. Quod his fere verbis asseruit Albertus d. 20. articulo 17. Et idem sentit Soto dist. 21. quæstione secunda, articulo 2. vbi notat, cum Diuus Thomas & Doctores dicunt, indulgentias debere concedi in utilitatem Ecclesiæ, intelligendũ esse, id est, in bonum commune eius: immo addit, non concedendas esse, nisi ingruente aliqua Ecclesiæ utilitate. Nam dare (inquit) indulgentias nulla aliâ imminente causa communi, sed ob causam particularem, nempe inuitu & precibus cuiusdam personæ nobilis, vel propter particularem deuotionem ad aliquod sacellum, vel ad exaltandam suam auctoritatem, nec res antiqua est, nec sinceritatem causa, quæ in concedendis indulgentiis necessaria est, præ se ferre videtur: quare neque solidam habent valoris certitudinem. Fundamentum, quod Soto adducit, solum est, quia thesaurus Ecclesiæ bonum commune est: ergo non nisi pro alio bono communi dispensandus est. Et confirmatur, quia hic videtur esse mos antiquus Ecclesiæ, ut colligere licet ex omnibus illis indulgentiis, quæ in decretis, & in Conciliis leguntur.

Alij verò existimant, priuatam causam sufficere, dummodo pia sit, & indulgentiæ, quæ conceditur, proportionata. Et hæc sententia recte intellecta mihi vera videtur, & communis Diui Thomæ, & aliorum auctorum, qui ad valorem indulgentiæ ex parte causæ nihil aliud requirunt. Et quamuis interdũ dicant debere esse in utilitatem Ecclesiæ, tamen neque asserunt, hunc finem debere esse immediatum, nec declarant, hanc utilitatem debere esse publicam, aut in omnibus membris, cū tamen vnus membri commodum in totius corporis utilitatem redundet, si cætera paria sint, seu aliud de nõ sequatur, maius in com-

*Tertia opi-
no.* incommodum. Nonnulli verò antiqui addiderunt, A
præter utilitatem, vel necessitatem Ecclesie, aut lo-
ci in cuius gratiam conceduntur indulgentiæ, re-
quiri semper causam ex parte lucrantis, nimirum
quod sit impotens ad satisfaciendum alio modo, nã
id solum quis potest per indulgentias lucrari, quod
ipse non potest solvere, vt patet ex Altifiodoro, & a-
liis antiquis supra citatis. Sed hæc sententia falsa est:
nam, licet hæc causa sit optima, quando intercedit,
& aliquando possit sufficere, vt dicemus, non tamen
est simpliciter necessaria, vt rectè D. Tho. & post illu-
omnes docuerunt, quia nulla ratione, vel auctorita-
te ostendi potest illa necessitas, & sine illa potest esse
causa sufficiens ad liberalem remissionem faciend-
dam, sicut potest dari causa sufficiens ad dispensan-
dum votum, etiam si aliquis non sit impotens ad il-
lud implendum.

*Propositi-
onem
varij modi
concedendi
indulgentias.* Vt ergo veram sententiam, totamq; doctrinam
declarem, aduertendum est, indulgentiam variis
modis & personis concedi posse: primò generaliter
toti Ecclesie, siue immediate ipsi personis, vt om-
nibus facientibus hoc vel illud, siue mediante ali-
quo loco pio, vt omnibus orantibus in tali loco. Se-
cundo conceduntur indulgentiæ pro aliqua com-
munitate particulari, vt pro tali religione, pro tali
populo, aut prouincia. Tertio concedi possunt ali-
cui personæ tantum pro illa: nihil enim vetat, nam
potestas Petri generalissima est, & thesaurus ita po-
test circa vnum dispensari, sicut circa multos, & cau-
sa legitima etiam potest facile subesse. Quarto potest
indulgentia concedi vni personæ, non pro illa tan-
tum, sed etiam pro alijs: quod potius est illam con-
cedere multis ad petitionem vnius. Et iuxta hos mo-
dos possent alij facile cogitari, sed omnes ad hos re-
duci possunt seruata proportione.

*Ad communem indulgentiam, communem etiam
causam requiri. 1. Conclus.*

4. Primò igitur indulgentia, quæ toti Ecclesie con-
ceditur, regulariter requirit causam comunem
immediate pertinentem ad utilitatem totius Eccle-
sie, vel certe alicuius principalis partis eius, vt vnius
Regni, vel Prouinciæ. Hoc rectè probat vsus Eccle-
sie, & decreta superius citata, & ratio, quia causa de-
bet esse eff. & tui proportionata. Dixi autem, *Vel ali-*
cuius principalis partis eius, quia sepe conceditur indul-
gentia, vel Iubilæus toti Ecclesie pro defensione, vel
salute vnius Prouinciæ, vt experientia constat. Et
huiusmodi videtur illa indulgentia, quæ pro recu-
peranda Terra sancta conceditur in Concilio Late-
ran. in fine; quæ etiam extenditur ad pugnantes con-
tra hæreticos, ibidem cap. 3. & habetur in cap. Exi-
mum, i. 8. *Cartholici,* de Hæreticis. Et ratio est,
quia bonum vnius partis principalis est maximum
bonum totius corporis: & quia membra debent se
iuvare, maximè in his rebus, quæ magna ex parte
corpus totum attingunt.

5. Hic tamen aduertere necesse est, quando hæc in-
dulgencia non conceditur immediate personis, sed
mediante aliquo loco, tunc satis esse, vt causa indul-
gentiæ locum illum attingat immediate aut sanctu-
m, aut aliquem, qui specialiter in eo loco colitur, etiam si ex
parte personarum indifferenter omnibus conceda-
tur. Id constat ex vsu, nam hoc modo conceduntur
indulgentiæ visitantibus hanc vel illam Ecclesiam,
& celebris indulgentia anni Iubilæi visitantibus A-
postolorum limina. Item hoc modo in dedicatione
alicuius templi conceditur indulgentia specialis om-
nibus accedentibus, iuxta c. *Quod autem,* de Pœnit.
& remiss. Et ratio est, quia iuxta modum indulgen-
tiæ debet esse modus causæ, & utilitas eius; sic enim
sequitur proportio. Item, quamuis huiusmodi tem-
plum particulare videatur, tamen eius celebritas &
Fr. Suarez, tom. 4.

A fauor redundat in omnium fidelium utilitatem, vt
constat de monumentis Apostolorum, & celebri-
oribus Ecclesiis B. Virginis. Quod si aliqua sunt loca,
quæ magis pertinent ad particulares Prouincias, vel
populos, etiam indulgentiæ talibus locis concessæ,
specialius redundant in bonum fidelium illius Pro-
uinciæ, vel populi: & ita semper seruetur proportio,
præterquam quod honor cuiuslibet sancti, & diui-
nus etiã honor, qui ex his locis publice & apud mul-
tos semper resultat, merito dici potest communis
Ecclesie utilitas.

Rursus aduerto, non oportere utilitatē hanc im-
mediate esse spiritualem, aliquando enim esse potest
temporalis, qualis est defensio Ecclesie ab hostibus
eius, aut expulsio famis, aut pestis, à Deo impetra-
da, vt satis constat ex vsu Ecclesie. Et ratio est clara,
quonia, sicut est honestu hæc bona à Deo petere, præ-
sertim pro tota communitate; ita etiam est optimu
adiungere maiorem indulgentiam, vt huiusmodi o-
ratio deuotius & frequentius fiat. Hac enim ratione
sepe etiam conceduntur indulgentiæ in solemnitate
alicuius festi, vt maiori deuotione celebretur, vt in
Clemēt. vnica de Reliq. & veneratione Sact. de Fe-
sto Corporis Christi: & in Extrauagant. 1. 2. eodem
titulo de Festo Cōceptionis. Item est alia ratio, quia
sepe licet bonum spirituale ordinare ad temporale,
quando totum refertur ad Dei honorem: hæc autē
bona temporalia Ecclesie, eiusque pax temporalis
ad spirituale, & ad Dei honorem ordinatur. Atq;
huc spectat causa indulgentiæ, quæ proponitur in c.
Cum ex eo, de Pœnitent. & remissio, nimirum erige-
re, aut sustentare hospitale: nam, licet finis proxi-
mus huius operis corporalis esse videatur; tamen &
ipsu opus per se pium est, ad augmentum charita-
tis, & commune bonum ordinatur. Idemque à for-
tiori dicendum est de infirmitate templi, aut ali-
arum rerum sacrarum. Imo antiquitus vix conse-
debantur indulgentiæ, nisi propter huiusmodi fines
neque exigebatur aliud opus pium ad consequen-
dam indulgentiam præter elemosynas, quæ dice-
batur manus adiutrices, ex quibus, sine dubio qua-
rebat illud temporale subsidium, non in eo sisten-
do, sed in sacro opere, & religioso cultu, ad quem or-
dinabatur.

Tandem aduerto, non esse necessariam causam
quæ ex aliqua peculiari necessitate, aut imminente
malo nascatur, sed sufficientissimã causã esse Chri-
stiani populi reformationem, vel spirituale augmē-
tum: quæ causa nunc maxime est in vsu, nam Chri-
stianus populus multum mouetur ad pietatem &
frequentem vsu sacramentorum per huiusmodi
indulgentias & remissiones: & idcirco Summi Pon-
tifices frequenter concedunt indulgentias etiam
plenissimas, & per modum Iubilæi propter hanc so-
lam causam, & quidem prudentissime, atq; sanctif-
sime, quia cæteræ omnes causæ ad hanc fere ordi-
nantur, vt fides, charitas, & religio augeantur in
Christiano populo. Ergo, si hic fructus immediate
speratur ex ipsa indulgentia, quia nimirum fideles
ob illud spirituale lucrum obtinendum maiori cum
feruore & diligentia confessiones faciunt, ad Eucha-
ristiam accedunt, &c. sufficiens ratio est ad indul-
gentias concedendas, quanquam in earum vsu & fre-
quentia moderatio necessaria sit, ne & ipsæ vilescant,
& consequenter fructus ille impediatur.

*Ad particularem indulgentiam, particularem cau-
sam sufficere. Concl. 2.*

Secundò dicendum est, quando indulgentia est
particularis, sufficere particularem causam illi
proportionatam. Ratio est, quia sufficientia huius
causæ non fundatur in vniuersalitate, sed in hone-
state & proportione: hoc enim probant adiecta in
Ooo 3 sectione

*Non oportet
utilitatem
hanc imme-
diatē esse spi-
ritualem.*

*Non oportet
re causam
imminente
& ad sufficiens
boni augmē-
tum.*

*Si indulgen-
tia sit conce-
sa personæ lo-
cuali, satis est,
vt causa lo-
cualis attingat
eum.*

sektionem præcedente, neque aliud colligi potest ex aliquo principio certo. Explicatur autem amplius hæc veritas descendendo ad Particularia. Potest igitur esse hæc indulgentia particularis, respectu totius Ecclesiæ; communis vero, respectu alicuius Prouinciæ, vel Religionis: & tunc manifestum est sufficere causam eodem modo particularem, id est, propriam illius Prouinciæ, vel Religionis, respectu vero illius communis & vniuersalis, sic enim seruatur proportio: & ita est vtitatum in multis indulgentiis specialiter Concessis Religionibus, Confraternitatibus, Populis, aut Prouinciis, vt Indis, verbi gratia. Quapropter de hac causa nihil amplius dicendum occurrit, sed applicanda cum proportione sunt dicta in præcedenti assertionem: quia non semper necesse est vt causa immediate pertineat ad totam illam communitatem, sufficit enim quod spectet ad aliquam præcipuam partem eius; & sic de aliis. Aliquando vero fieri potest, vt hæc indulgentia sit particularis, seu omnino personalis: & tunc sufficit causa eiusdem ordinis, id est eodem modo particularis, seu personalis: quia illa est causa proportionata: sicut in distributione materialis thesauri, quanuis non intercedat communis necessitas, vel causa, si tamen in vna persona inueniatur, illa sufficit, vt ei saltem subueniatur.

Obiect.

Solutio.

Exemplum demonstratur, in particularibus personis posse esse sufficientem causam indulgentia.

Idem exemplo voti suscipitur.

Aggravatur, nisi alia extrinsecus accedat, quæ valde difficilem, aut incommodam reddat voti obseruationem, cum eadem autem proportione similis necessitas sufficit ad indulgentiam personalem, vt declarauimus. At verò si esset votum communitatis, causa dispensandi deberet ad totam communitatem pertinere, si cum communitate dispensandum esset: seruatur ergo proportio.

Adde vero vterius, particularem seu personalem causam interdum sufficere, vt vniuersalis indulgentia concedatur. Probatur ex eodem principio: quia interdum talis potest esse persona, vt eius necessitas, vel utilitas reputetur grauissima, & talis, vt merito possit per tale medium procurari, vt v.g. si pro imperanda salute Regis, aut Prælati, vel alicuius viri vtilissimi Reipublicæ, indulgentia concedatur. Dices, tunc bonum illius personæ esse commune bonum, & ideo, licet materialiter, seu subiectiue, vt sic dicatur, causa videatur priuata, tamen virtute & æstimatione morali esse publicam. Respondedo, in primis concedendo totum nihilominus tamen verum est, bonum illud, quod proxime intenditur, vnius esse personæ, quamuis mediate redundet in bonum communitatis. Quod quidem de bono cuiuscumque personæ dici potest, quia bonum partis per se redundat in bonum totius, quæuis vna pars possit esse vtilior corpori quam alia; quod etiam considerandum est ad proportionem huius causæ. Hinc verò vterius dicitur, fieri posse, vt licet persona non sit vtilis Reipublicæ ex peculiari munere publico, quod in illa exercet, sed solum sit insignis, vel sanctitate, vel literis, vel etiam nobilitate, merito fieri posse, vt in illa fauorem, & propter eius bonum fauor aliquis communitati concedatur: nam ex circumstantia personæ talis causa grauis est, semperque redundat saltem mediate in Ecclesiæ commodum. Maxime vero hoc expedire potest, quando talis indulgentia concessa in fauorem huiusmodi personæ, aut habet rationem præmij virtutis, aut rationem gratitudinis, vt si talis persona publicum habet testimonium honestæ & sanctæ vitæ, aut specialia beneficia in Ecclesiam contulit: nam est magnum Ecclesiæ bonum, vt alij intelligant Ecclesiam specialem gratiam & fauorem spiritualem conferre huiusmodi hominibus, vt ad eorum imitationem alij animentur. At si ita nunquam excludimus vtilitatem Ecclesiæ, quæ ex singulorum etiam commodis redundat: sed solum dicimus necessarium non esse, vt causa proxime intenta ad communitatem formaliter pertineat.

Atque hinc vterius sequitur, interesse non seu petitionem alicuius personæ posse aliquando multum conferre ad honestandam seu complendam causam indulgentiæ: sicut in superioribus dicebamus vtitatum fuisse in principio Ecclesiæ ad petitionem martyrum seu confessorum dare veniam lapsis, ad imitationem Pauli 2. ad Corinthios 2. dicentis: Nam & ego quod donauis, si quid donauis, propter vos in persona Christi. De quo videri possunt 35. quæstion. capite Veniam, ex Innocentio I. Epistola 23. ad Episcopos Macedoniæ, cap. vlt. & Cypriano Epistola 15. & sequentibus, idem ostenditur exemplo Dei, qui vnus precibus alteri ignoscit, inde enim seruata proportionem intelligimur esse opus virtutis aliorum precibus moueri ad remittendum aliis, & consequenter motuum hoc, si debitis circumstantiis veltiatur, potest ad honestandam causam indulgentiæ inuare. Dico autem inuare, quia vel nunquam, vel raro accidit vt sola intercessio alicuius sit tota causa & sufficiens ad honestatem & valorem indulgentiæ: quia quod Pontifex id faciat vel suam voluntatem vel desiderium expleat, non satis est, cur ergo sufficiet, vt id faciat solum ad expendendam voluntatem alterius rogantis, si nulla alia causa honesta & sufficiens substat. Itaque regulariter necesse est vt ille qui intercedit pro indulgentia obtinenda, præter voluntatem suam iustam

Particulari rem casum interdum sufficere ad communitatem inducit.

Solutio.

Intercessio nem alicuius personæ potest conferre ad causam indulgentiæ sufficientem.

Solutio intercessio non sufficiens.

iustam causam asserat, propter quam indulgentia concedi valeat.

Ite Sepe enim contingit, ut existat causa sufficiens, & nihilominus Papa nolit indulgentiam concedere, vel non integram, vel non ita frequenter, sed raro: nam hæc omnia arbitraria sunt, & causa, licet sufficiat, non imponit obligationem. Quoad hæc ergo omnia, multum valere potest intercessio ad mouendam voluntatem Pontificis. Atque ita fatetur Clemens VI. in Extrau. *Vnigenitus* de Pen. & remiss. se precibus & supplicationibus Romani Populi inductum fuisse, ut centenarium Iubilæi annum ad quinquagenarium reuocaret, suppositis autem aliis honestissimis motiuis, quæ ibi proponit. Sixtus vero III. in Extrauag. *Quorundam*, sub eodem titulo fatetur, & se & Paulum prædecessorem suum, multorum Principum & aliorum Christi fidelium, ac aliarum deuotarum personarum pulsatos precibus, diuersas indulgentias, & peccatorum remissiones plenas nonnullis Ecclesiis, *monasteriis, & pijs locis* concessisse. Interponit autem hæc verba, *Animarum salutis fidelium intenti*, per quæ significat semper obseruasse iustam rationem ad tales indulgentias concedendas. Nec tamen solum potest valere hæc intercessio ad inclinandam voluntatem Pontificis ad exercitium actus, ut sic dicam, sed etiam alioquando iuuat ad complendam causam quæ indulgentiam iustificat. Primo quidem: quia ipsamet intercessio est pia actio, & quedam fidei professio, & specialis deuotio ad Apostolicam sedem, eiusque clauis, & ad salutem animarum: quæ omnia sunt aliqua remuneratione digna. Deinde, si persona, quæ intercedit, sit de Ecclesia bene merita, propter obsequia in eam collata etiam accedit ad causam iustam, ut talis gratia illi concedatur per modum gratuititudinis, ut ex dictis satis constat.

Vltimo ex dictis infero, ad honestam causam indulgentiæ, non semper necessarium esse, ut à recipiente aliquod exigatur, quod ad illam causam suo modo concurrat, quantum Sot. & nonnulli alij simpliciter ita loquantur. Probat, quia non semper necessarium est opus ex parte lucrantis indulgentiam: sed illud subsidium aliquo actu, vel opere conferendum est: ergo neque illud exigere est semper necessarium, quantum illi exigatur, sit necessarium illud implere. Vnde multo minus necessarium erit postulare semper manus adiutrices. Quando enim causa indulgentiæ talis est, ut necessario requirat elemosinas, ut executioni mandari possit, tunc quidem necesse est illud onus imponere, tamen quia illa causa non est semper necessaria, ut satis ex dictis constat, ideo neque hoc subsidium necessarium semper est: frequenter autem postulatur, quia est opus valde gratum Deo & proximis vtile, & ad redimenda peccata proportionatum. Et ad eundem modum ratiocinandum est de alijs operibus misericordię, poenitentię, aut religionis, & de subsidio orationum, quæ interdum publicæ, interdum priuatae exiguntur: & possent etiam pure mentales postulari, & sufficere, propter easdem causas. Denique tot bona merita possunt in aliquo supponi, aut talis potest esse modus indulgentiæ, ut necessarium non sit nouum concursum ex parte recipientium postulari, ut rationibus, & exemplis supra demonstratum est. Vnde non est quod Soto obmurmuret, & mordeat Prælatos Ecclesiæ, quod ad exaltandam suam auctoritatem indulgentias interdum concedere videantur: quia si non tam personam suam respiciant, quam dignitatem, non est ambitiosa, sed religiosa intentio, potestque esse valde vtilis Ecclesiæ, ut fideles maiorem reuerentiam erga suos Prælatos concipiant: quare si cum debita moderatione id fiat, non erit indulgentia inualida, etiam si absque alio pio opere, sola benedictione aut verbo concedatur. Quod vero subiungit idem Soto, de Prælato

concedente indulgentiam, propter se in particularem affectionem, ad aliquod sacellum, vel altare, multo minus habet (etiam in specie) quod reprehendi merito possit. Illa enim particularis affectio non excludit rationabiles causas, ob quas similes indulgentiæ pijs locis concedi solent: sed determinat voluntatē ad hunc locum potius, quam ad alium. in hoc autē, per se loquendo, nulla est inordinatio, neque effectus ille per se malus est, sed potius ex vi obiecti est religiosus.

Nec fundamentum Soci, alicuius est momenti contra nostram sententiam. Nam, licet thesaurus sit communis, tamen dispensatio eius fit per applicationem ad particulares personas, vel plures, vel vnā: causa autem non debet esse æqualis ipsi thesauro secundum se, sed applicationi eius. Neque vero thesaurus ille ita communis est, ut sit sub dominio cōmunitatis, non est enim nisi sub dominio Dei vel Christi qui dispensationem eius Vicario suo commisit, quam voluit fieri in commune bonum fidelium; & ita quoad vsum vel vtilitatem dicitur thesaurus ille communis. Ex illo tamen prouidendum est, non tantum vniuersæ communitati ut sic, sed etiam singulis personis eius, prout ratio vel discretio postulauerit. Et ideo non semper requiritur communis causa, sed iuxta modum dispensationis. Ad confirmationem autem respondetur in primis, omnia quæ diximus, satis esse à nobis confirmata decretis, & testimonijs, quæ ostendant antiquum vsum. Deinde, etiam si vsum non esset antiquus, sufficeret nobis auctoritas eorum Pontificum, qui nostra ætate floruerunt: (nam præter Pontificiam auctoritatem) doctrina, prudentia, & sanctitate valde illustres extiterunt. Vt omittam omnia quæ diximus, suppositis fidei principijs, ita esse rationi consentanea, ut aliam cōfirmationem non requirant. Hic vero statim sese offerebat questio, an de facto semper sentiendum sit indulgentiam habere causam legitimam, ut tantum operetur, quantum conceditur, seu quantum sonat. Hæc vero proprie locum habebit post disputationem sequentem.

DISPUTATIO LV.

De causa efficiente Indulgentiarum.

HÆC est altera causa extrinseca indulgentiarum, de qua nonnulla certa sumi possunt ex prima Disputatione huius materiæ. Primum est, causam principalem indulgentiæ esse Christum Dominum, in quo est & potestas excellentiæ remittendi peccata, & dominium thesauri, per cuius applicationem fit remissio. De ipso vero thesauro, quem multi collocant inter causas efficiētes indulgentiæ, quia continet organum seu pretium, virtute cuius fit talis remissio, in secunda Disputatione diximus: quia necessarium fuit ad explicandam essentiam indulgentiæ: & quia est veluti materia circa quam versatur, applicando, & dispensando illum, & quia satisfactio applicata, est veluti forma expellens reatum temporalis poenæ. Rursus ostendimus, Christum Dominum dedisse Ecclesiæ suæ potestatem concedendi indulgentias: quia licet ipse sit principalis autor huius beneficii, noluit tamē immediate per se ipsum hoc munus exercere iuxta ordinariam legem, sed per homines quibus potestatem ligandi, & soluendi contulit. Vnde cōcluditur, proximam causam efficiētem indulgentiæ, esse aliquem hominem, illum scilicet, in quo est talis potestas à Christo commissa. De qua potestate concludimus, per se ac formaliter pertinere ad potestatem iurisdictionis. Ex quo rursus manifestū esse diximus hanc potestatem principaliter residere in Summo Pontifice, qui in terris est, veluti fons totius Ecclesiasticæ

14
Fundamentis
Soci iustificati.

Confirmatio
eiusdem di-
lucitur.